

СВЕЧЕНО ОДБЕЛЕЖАН
ДЕНОТ НА АРМ

„ВАЛТЕР ПЗ8“

ОКЛОПНО ВОЗИЛО
„BUSHMASTER 4X4“

ИСТОРИЈА НА КОНФЛИКТИТЕ
ВО СЕВЕРНА КОРЕЈА

ШТИТ

Број 107
Септември 2018
50 денари

ISSN 1857-6710

9 771857 671002

МАГАЗИН НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

АРМ

го прослави
26. роденден

АРМИЈАТА
беше најголем
тивок дипломат,
кој во позадина ја
обезбеди нашата
покана за членство
во НАТО

**ПОКАНАТА
ЗА НАТО –**
највредниот орден
за припадниците
на АРМ

Свечено одбележан

На 17 август, пред платото на Министерството за одбрана се одржа централната свеченост по повод Денот на АРМ, 18 Август. На свеченоста присуствуваа претседателот на државата и врховен командат на вооружените сили Ѓорге Иванов, заменичката на претседателот на Владата и министерка за одбрана Радмила Шекеринска, поранешни министри за одбрана, министерот за внатрешни работи и други членови на Владата, претставници на дипломатскиот кор и други високи гости и припадници на АРМ и МО. Поздравувајќи ги присутните, министерката за одбрана Радмила Шекеринска во својот говор по повод празникот на АРМ им оддаде почит и признание на

сите припадници на вооружените сили, за сиот нивен придонес за стабилноста на државата и безбедноста на граѓаните. Таа во своето обраќање ги истакна конкретните чекори кои беа преземени во насока на подобрување на статусот на припадниците на АРМ, како зголемувањето на платата на сите припадници на АРМ од 10 проценти и зголемувањето на буџетот во одбраната за 15 проценти, обезбедување на средства за набавка на униформи и чизми за армиските припадници и друго што е во функција на зајакнување на капацитетите на АРМ. Министерката истакна и дека за помалку од 12 месеци се завршени двата клучни одбранбени документи: Стратегискиот одбранбен преглед

и Стратегијата за одбрана. Во понатамошното обраќање таа изјави: „17 август е убав датум да го сумираме летото во кое како држава, како Армија на Република Македонија и како Министерство за одбрана го постигнавме најголемиот исчекор – покана од НАТО и неповторлива шанса за почнување на преговори со ЕУ. Сега сме некаде на почетокот на крајот на остварувањето на двеиполдецениската определба за зачленување во овие два сојузи“. „Армијата на Република Македонија во изминатата година беше тивкиот дипломат кој помагаше во добивањето на поканата за НАТО-членство. И тоа не е случајно. Армијата ужива најголема доверба помеѓу граѓаните на Република

Денот на АРМ

Македонија. Нашите војници и на меѓународен план достоинствено ја претставуваат нашата држава, а за тоа говорат бројните пофалби од сите меѓународни партнери. Со својата реформска посветеност, професионалност во извршувањето на одговорните задачи и постигнатите резултати во мировните мисии, Армијата на Република Македонија е ценет и посакуван партнер на Алијансата во одбраната на универзалните вредности – мирот, безбедноста и демократијата, бидејќи Армијата на Република Македонија е докажан контрибутор кон светскиот мир во мисиите ширум светот“, истакна министерката за одбрана Радмила Шекеринска. На свеченоста беше извршено примопредавање на должноста началник на Генералштабот на

АРМ и притоа министерката за одбрана му се заблагодари за работата на досегашниот началник, генерал–потполковник Методија Величовски, воедно честитајќи му го назначувањето на генерал-мајорот Васко Ѓурчиновски за нов началник на Генералштабот на АРМ.

содржина

ШТИТ година X број 107 септември 2018

Инфо Командантот на Врховната команда на НАТО за Европа во посета на Република Македонија	6
24 часа АП „Криволак“, домаќин на обуката на Копнените сили на САД за Европа	8
НАТО-армии Вооружените сили на Канада	10
Едукација Подготвеноста на државата за глобална криза	16
Едукација Стратегија на антипристап и одбивање на простор (A2AD)	20
Вооружување „Валтер П38“, најпознатиот воен пиштол на светот	26
Вооружување Оклопно возило „Bushmaster 4x4“	32
Вооружување „Mitsubishi“	40
Низ историјата Историја на конфликтите во Северна Кореја	46
Низ историјата Изгубени во транзицијата	50
Незадолжително Специјалец и параглајдерист	53
Незадолжително Го враќа сјајот на древните мозаици	54
Филм „Коренгал“	56
Убавините на Македонија Село Тресонче – најстаро мијачко село	58

АРМ го прослави 26. роденден

Армијата на Република Македонија го прослави својот 26. роденден. Со оствареното и сработеното досега припадниците на Армијата уште еднаш докажаа дека сме на вистинскиот пат. Армијата денес е во зенитот на својата сила и потенцијал и само чекор до остварувањето на двоиполдеценискиот стремеж и вложени напори за влез во најголемата светска воена алијанса – НАТО. Стандардите се достигнати, се донесоа виталните стратешки документи и ја добивме поканата за отворање пристапни преговори за членство во НАТО. А, тоа нè обврзува со уште поголем ентузијазам да продолжиме со исполнувањето на сите императиви и да ја оствариме таа цел. Нашите старешини и војници се едуцирани и посветени на одбраната на татковината, но и за придонес во мировни мисии и изведување на најсложени задачи и операции на глобално рамниште, за што сведочат многубројните медали и признанија од највисоко ниво. А, годинава, за 26. роденден, како што истакна премиерот Зоран Заев во честитката упатена по повод Денот на Армијата, на армиските униформи стои највредниот орден, со којшто се гордеат сите во Македонија. Тоа е поканата за отворање пристапни преговори за членство во НАТО. Затоа, овој август со посебна гордост го прославивме Денот на Армијата. Се прослави и на високо ниво, пред платото на зградата на МО и ГШ, во

присуство на највисокиот државен врв и дипломатски кор, но и во секоја единица по касарните и командите на АРМ. Се прославуваа и се даваше отчет за сработеното, се пофалуваа и се наградуваа најдобрите. На Денот на Армијата беше назначен и новиот началник на Генералштабот на АРМ, генерал-мајор Васко Ѓурчиновски, кој претходно ја извршуваше функцијата воен претставник на НАТО во Брисел, што секако оди во прилог на определбата на нашата држава да стане рамноправен член на големиот воено-политички сојуз. А дека Армијата е институција која го има највисокиот рејтинг и доверба кај граѓаните, и дека тоа не е само флоскула која постојано ја повторуваме и потенцираме, се виде на 18 Август на Стадионот на АРМ во Градскиот парк во Скопје, каде беше организиран Отворен ден на АРМ со граѓаните. Уште од раните утрински часови редица од љубопитни граѓани од сите возрасти го исполни целиот стадион. Граѓаните од сите возрасти дојдоа на стадионот за да го прослават Денот на АРМ заедно со нас, да ја видат опремата, да ги видат војниците, да ги видат вештините и да покажат уште еднаш дека се горди на својата армија и дека имаат највисока и целосна доверба токму во Армијата. Уште многу вакви прослави, настани и дружења со припадниците на АРМ и во контекст на идното евроатлантско вdomување на нашата држава!

д-р Жанет Ристоска

ШТИТ
е магазин на
Министерството
за одбрана
на Република
Македонија

Излегува од печат
еднаш во месецот

Издавач
Министерство за одбрана
на Република Македонија

Претседател на Издавачкиот совет
Радмила Шекеринска

Главен и одговорен уредник
д-р Жанет Ристоска

Редакција:

Умит Реџеми
(ликовно-графички и технички уредник),
Кристина Илиевска
(новинар),
Ксенија Митева
(лектор);
Александар Атанасов
Кристина Илиевска
(фотографии)

Печати:
„ФЕНИКС ПРИНТ“
ДООЕЛ Кочани

Цената на еден примерок е 50 денари
Годишна претплата 600 денари

„Орце Николов“ 116
1000 Скопје, Република Македонија

Телефони: 02 3128 276
www.morm.gov.mk; E-mail: stit@morm.gov.mk

Ставовите содржани во написите на надворешните соработници не ја презентираат официјалната политика или ставовите на Министерството за одбрана.

ПРИЈАВИ КОРУПЦИЈА
0800 50030

Вработените во АРМ и МО свечено го одбележаа 18 Август

Вработените во Министерството за одбрана и во ГШ на АРМ со пригодна свеченост го одбележаа 18 Август - Денот на Армијата. На свеченоста присуствуваа: министерката за одбрана Радмила Шекеринска, началникот на ГШ на АРМ, генерал-потполковник Методија Величовски, заменикот на министерот за одбрана Беким Максuti, заменикот на началникот на ГШ на АРМ, генерал-мајор Азим Нуредин, директорот на ГШ на АРМ, генерал-мајор Зоран Милески, државниот секретар во МО Драган Николиќ и вработените во МО и ГШ на АРМ. За време на свеченото постројување им се оддаде почит на загиналите бранители од конфликтот во 2001 година пред спомен-обележјето на загиналите

бранители од 2001 година пред платото на МО/ГШ на АРМ. Делегации предводени од министерката за одбрана на Република Македонија, началникот на Генералштабот на АРМ и претставници од семејствата на загиналите бранители од конфликтот во 2001 година положија свежо цвеќе. На свеченоста беа прочитани наредби за унапредување и беа врачени плакети, значки, благодарници и други стимулативни мерки за припадниците на ГШ на АРМ и на МО на Република Македонија. Со пехари се здобија и најуспешните единици во одржаните спортски натпревари по повод Денот на Армијата, а Полкот за специјални операции го доби пехарот за најуспешна единица во овие натпревари. Денот на Армијата со пригодни прослави беше одбележан и во

останатите единици и команди на АРМ.

Во касарната „Алексо Демниевски-Бауман“ се одржа свечен собир на вработените. На свечениот собир присуствуваа сите вработени во Касарната и поканети гости од локалната самоуправа, државните институции и здруженија на Велес, како и претставници на институции од други општини. На свечениот собир, заменикот на командантот на КОД, во својот говор ги потсети присутните на историските настани и на почетокот на оформувањето на АРМ. Притоа тој истакна дека Армијата на Република Македонија е армија во служба на секој граѓанин на нашата држава и во секој момент со своите расположиви ресурси и изградени капацитети е подготвена да одговори на предизвиците.

Командантот на Врховната команда на НАТО за Европа во посета на Република Македонија

Командантот на Врховната команда на силите за НАТО за Европа и командант на американските сили во Европа, генералот Куртис Скапароти престојуваше во официјална посета на Република Македонија, каде се сретна со делегација од Министерството за одбрана и од Генералштабот на АРМ, предводена од заменичката на претседателот на Владата и министерка за одбрана Радмила Шекеринска. Во разговорите двете страни искажаа задоволство од меѓусебната соработка и го истакнаа уверувањето дека по поканата за членство и по успешното завршување на пристапните разговори, Македонија ќе стане полноправна членка на

НАТО. Членството на Македонија во НАТО ќе ја зајакне безбедноста во регионот, ќе го забрза натамошниот развој на земјата и ќе и донесе нов партнер на Алијансата во борбата за зачувувањето на глобалниот мир и развој, беше заклучено во разговорите. Министерката за одбрана и високиот гостин разговараа и за плановите за реформи во одбраната и нејзината модернизација согласно насоките од скоро донесениот Стратегиски одбранбен преглед, како и за продлабочување на техничката соработка со цел да се унапредат капацитетите на АРМ во функција на идното полноправно членство и натамошно учество во мировните мисии. Министерката Шекеринска нагласи

дека Република Македонија направи голем напредок во развојот на вооружените сили притоа давајќи поддршка на НАТО во напорите за воспоставување на мир и демократија во светот. „Како идна членка на НАТО од почетокот на оваа година го зголемивме македонскиот контингент во мисијата 'Одлучна поддршка' за дваесет проценти, до крајот на годината испраќаме поддршка за изборите во Авганистан, но и дополнително зголемување на нашите трупи. Исклучително сум задоволна што на дел од македонскиот контингент му е доверена исклучително одговорна задача – заштита на командата на мисијата во Кабул“, рече министерката. Генералот Скапароти истакна дека ги цени напорите на министерката и на Владата на полето на одбранбената соработка, како и учеството во меѓународните мисии, и подвлече дека НАТО и Соединетите Американски Држави и натаму остануваат силен поддржувач на нашата земја. „Подготвени сме да ви помогнеме да станете 30-та земја членка на НАТО“, рече Скапароти. По средбата генералот ја посети касарната „Илинден“ каде беа изведени показни вежби од страна на припадниците на Полкот за специјални операции. Министерката за одбрана Шекеринска во изјава за медиумите истакна дека оваа посета и соработката покажуваат колку работите во Македонија се менуваат по 11 јули, кога Македонија ја доби поканата за почеток на пристапните разговори во НАТО. Генералот Скапароти кажа пофални зборови за прикажаните воени вештини, за кои, рече, видливо ги

користат НАТО стандардите и НАТО процедурите и додаде дека сето она што Македонија го прави во Авганистан високо е вреднувано од страна на Алијансата. Генералот посочи дека преку долгогодишното партнерство со НАТО, постигнат е значаен напредок во воените реформи и воената интероперабилност со сојузниците и понуди практична поддршка на воените авторитети во процесот на пристапување. „НАТО ја споделува вашата посветеност на демократијата, владеење на правото како и безбедноста и стабилноста во регионот. Вашата постојана поддршка е важна не само за целиот Западен Балкан, туку и за цела Европа. Преку вашето долгогодишно партнерство со НАТО, вашата земја веќе постигна значителен напредок во одбранбените реформи и воената интероперабилност со сојузниците. Препознавајќи ја историската покана на сојузниците за почеток на пристапните преговори со НАТО препознаваме и уважуваме дека предизвиците остануваат пред вас, но претстои и многу работа. Во исто време со нетрпение очекуваме да дадеме и практична поддршка на вашите воени авторитети во процесот на пристапување. Убедени сме дека адресирањето на овие предизвици и успешното пристапување кон Алијансата ќе имаат исклучителна полза за вас. Земјите кои се приклучиле на Алијансата успеале да ја зајакнат својата демократија, да ја унапредат безбедноста и да го направат животот на нивните граѓани посигурен“, истакна Скапароти во својата изјава.

Кристина Илиевска

домаќин на обуката на Копн

Обуката ја реализираа единиците: 3. сквадрон, 61. коњанички полк, 1. бригада, 4. пешадиска дивизија, (3.-61. коњанички полк) од Форт Карсон, Колорадо, 3. баталјон, 126. авијациски полк, (3.-126. авијациски полк) од Армиската национална гарда стационирана во Бостон, Масечусетс. За време на оваа обука АП „Криволак“ за прв пат беше искористен за обука од страна на хеликоптерски единици за копнена поддршка единици на САД, откако неодамна истиот беше сертифициран од страна на 7. команда за обука на копнените сили на САД во Европа.

Во периодот од 1 до 5 август, обука одржаа четворица пилоти и 25 припадници на копнената и воздушната посада од 3.-126. авијациски полк со воздухопловни оружја со два хеликоптери од типот „Блек хок“.

На 10 август обуката ја посети генерал-мајорот Салваторе Куочи, командант на КФОР, кој имаше можност да го набљудува гаѓањето во целиот негов опсег, и тоа: гаѓање со пушкотомитралез од возило, гаѓање со противоклопно средство, како и обука за гранати, мини со насочено дејство и минофрлачи.

„Знаеме дека стабилноста и безбедноста раѓаат просперитет, а просперитетот го гарантира развојот. Сметам дека Македонија ќе биде идна членка на НАТО, а за тоа има поддршка од САД“ –
Микаела Швајцер Блум,
заменичка на американскиот
амбасадор во Македонија

На 15 август, на отворениот ден, министерката за одбрана Радмила Шекеринска имаше можност да набљудува и одблиску да се запознае со сите содржини од вежбовните активности на американските војници. Во изјавата за медиумите, таа рече дека вежбата и полигонот „Криволак“ се пример дека Македонија не очекува само да стане земја-членка на НАТО и да ги користи придобивките на членството, туку и дека

има што да им понуди на сојузниците. На отворениот ден, заедно со министерката Шекеринска, на АП Криволак присуствуваше и заменичката на американскиот амбасадор во Македонија Микаела Швајцер Блум. Таа ја оцени обуката како извонредна можност да се види како војниците на САД се обучуваат во Македонија заедно со нивните македонски колеги. „Важноста на Криволак за војските

Прикажувајќи го силното стратешко партнерство, заедничките цели и интереси помеѓу армиите на Република Македонија и Соединетите Американски Држави, околу 200 војници од единиците под команда на Копнените сили на САД за Европа во периодот од 1 до 20 август 2018 година одржаа обука на АП Криволак во Република Македонија

ВОЛАК", ените сили на САД за Европа

„Изминатиов период инвестиравме многу во засилување на капацитетите на Криволак и во неговото сертифицирање. Како резултат на фактот што Седмата команда за обука на воените сили на САД даде сертификат воениот полигон Криволак да може да го користат и нивните воздухопловни сили, денеска сме на вежба на која за прв пат, освен копнените сили, на полигонот вежбаат и припадниците на дел од американските воздухопловните сили. Тоа покажува дека имаме со што да се пофалиме и дека имаме што да понудиме“, изјави министерката за одбрана Радмила Шекеринска

на САД и партнерите е само доказ за подготвеноста на Македонија за приклучување во НАТО. Партнерството меѓу Македонија и НАТО е силно и ќе стане уште посилно штом Македонија се приклучи на НАТО. САД се посветени на спроведување на пристапниот процес и на членството на Македонија во НАТО и ги охрабруваме сите граѓани на Македонија да учествуваат во овој процес и да ја искористат реалната шанса која

Македонија во моментот ја има за влез во НАТО и на тој начин да ја гарантираат својата идна безбедност и просперитет“, рече заменичката на американскиот амбасадор. Капацитетите на АП Криволак, неговата географска поставеност и видот на теренот, заедно со Армијата на Република Македонија преку обезбедување на логистичка поддршка, сместување и отстапување на користење на

полигоните за обука, овозбедување на помош, воздушно-амбулантен тим и друга опрема за итни ситуации, како и придружба на воениот транспорт до и од АП Криволак, апсолутно дадоа свој придонес кон ефективност на обуката на американските војници.

Опсегот на активностите и можностите кои ги нуди АП Криволак опфаќаат широка палета и отвораат можност за интегрирање на повеќе типови возила, индиректен оган, воздушна и копнена координација, за што претставниците на американските воени сили ќе истакнат дека АП Криволак претставува необработен скапоцен камен, а она што му е потребно е модернизација и инфраструктура, кои со понатамошна соработка и поддршка ќе ги достигне НАТО-стандардите.

Оваа активност уште еднаш ги потврди капацитетите на Армијата на Република Македонија да биде домаќин и на поголеми воени вежби во иднина, вклучувајќи ја и вежбата планирана за 2019 година – „Decisive Strike“ („Одлучен удар“) во која ќе бидат вклучени повеќе од 1000 војници од Копнените сили на САД при Националната гарда на Пенсилванија и други земји од регионот.

м-р Панде Димоска

Вооружените сили на Канада

Вооружените сили (ВС) на Канада се состојат од: Копнена војска, Морнарица, Воздухопловни сили и Крајбрежна стража. Во 2012 година, Командата на Канада, Командата за експедициски сили и Командата за оперативна поддршка биле обединети и денес двете главни команди се: Командата за здружени операции одговорна за операциите дома и во странство и Командата за специјални операции, одговорна за борба против тероризмот и непосредните закани по канадските интереси ширум светот.

Копнена војска

Копнената војска се состои од 3 механизирани бригадни групи, составени од единици кои се стационирани во Западна Канада, во Онтарио, во Квебек и на Атлантикот. Секоја бригада се состои од по: 3 пешадиски баталјони; оклопен полк; артилериски полк; инженериски полк; извидувачки единици; единици за борбена и борбено-сервисна поддршка. Единиците на копнената војска се надополнуваат со резервен персонал по потреба.

Канадската армија денес е целосно професионална и има персонал од околу 68.000 активен и 27.000 резервен персонал, вклучувајќи и 5.000 ренџери. Служењето војска е доброволно. Вооружените сили (ВС) на Канада се состојат од: Копнена војска, Морнарица, Воздухопловни сили и Крајбрежна стража. Во 2012 година, Командата на Канада, Командата за експедициски сили и Командата за оперативна поддршка биле обединети и денес двете главни команди се: Командата за здружени операции одговорна за операциите дома и во странство и Командата за специјални операции

Генералниот гувернер на Канада, кој ја претставува кралицата на Обединетото Кралство, е титуларен врховен командант на канадските вооружени сили (CAF), иако директната контрола е функција на Националниот штаб за одбрана. За одбранбените прашања при Владата на Канада задолжен е Одделот за национална одбрана, предводен од министер за национална одбрана, кој е воедно и началник на Националниот штаб за одбрана.

Резервата се состои од 10 бригадни групи составени од: 51 пешадиски баталјон; единици за врски; артилериски единици; оклопни единици; инженерски единици; 19 логистички баталјони; други помали единици за борбена и борбено-сервисна поддршка. Во состав на копнените сили се и канадските ренџери, организирани во пет патролни групи, поделени на повеќе од 179 патролни единици. Тие се одговорни за одбраната на северозападните територии и крајбрежните области на Канада, иако такви единици се лоцирани во сите региони на Канада. Единиците се опремени со: митралези (Browning M2, C6 7.62-mm); пушкотмитралези (C9A2); автоматски пушки (C7A2 5.56-mm, C8A3); снајперски пушки (C3A1 7.62-mm); пиштоли (Browning 9-mm); хаубици (C3 105-mm, M777 155-mm); минофрлачи (81-mm); тенкови (Leopard 2A4); оклопни возила (Bison, Buffalo, BV 206 Tracked-Carrier, Cougar, Coyote, LAV III). Во 2015 година, била завршена надградбата на борбените возила од типот „Humvee“ во состав на специјалните единици. Со проектот „NGFVe“ била планирана набавка на нови борбени возила со потпишување договор оваа година. Испораката се очекува да започне во 2023 година, кога сегашните „Humvee“ треба да бидат повлечени. Командата за обука и доктрини е задолжена за интелектуалниот развој на копнените сили и борбени обуки. Во нејзиниот состав се: Команда; Центар за мировни операции; Командно-штабен колеџ; Центар за доктрини; Центар за научени лекции; Центар за симулации; Центар за обука на арктички единици.

Морнарица

Кралската канадска морнарица е одговорна за одбрана на поморските зони на Канада, кои ги опфаќаат

Арктикот и бреговите на Атлантикот и на Пацификот. Се состои од: Команда, Поморски сили Атлантик; Поморски сили Пацифик; Резерва.

Морнаричките патролни авиони се под команда на поморската група во состав на Кралските канадски воздухопловни сили, но оперативна контрола над нив ја има морнарицата. Главните поморски сили, исто така се организирани во две групи на наменски сили со висока борбена готовност -Контингентска група за задачи (оспособени за распоредување за 10 дена), и Национална група за задачи (оспособени за распоредување за 60 дена). Двете групи се состојат од еден разорувач од класата „Iroquois“, две фрегати од класата „Halifax“, брод за логистичка поддршка и морнаричка авијација. Поморската резерва ја обезбедува поморската команда со обучен персонал со цел подигање на оперативната готовност на активните единици во мир и во време на кризи. Втора нејзина мисија е обезбедување на одбрана на пристаништата, поморска контрола и поморско минерство. Долгорочните планови за набавки и модернизација на морнаричката флота предвидуваат набавка на пловила без екипаж. Технологијата за ваков тип пловила (Unmanned Surface Vessels – USVs) сè уште заостанува зад технологијата за беспилотни летала (UAVs), но Канада настојува овие технологии да бидат подеднакво напредни за исполнување на плановите за модернизација.

Воздухопловни сили

Канадските кралски воздухопловни сили се задолжени за одбраната на канадскиот воздушен простор и за поддршка на копнените и на поморските сили. Тие се состојат од: 2 воздухопловни дивизии со 13 винга и Регионалната команда NORAD, со 1 регионален оперативен центар, 4 крајбрежни и 2 подвижни радар. Воздухопловните единици се опремени со: авиони: борбени (CF-188 Hornet), транспортни (CC-177 Globemaster III, CC-130 Hercules, CC-150 Polaris, CC-144 Challenger), извидувачки (CP-140 Aurora), за SAR (CC-115 Buffalo), за обука (CT-142 Dash-8, CT-156 Harvard II, CT-155 Hawk); хеликоптери: тактички (CH-147F Chinook, CH-146 Griffon), извидувачки (CH-148 Cyclone, CH-124 Sea King), за обука (CH-139 JetRanger), за SAR (CH-149 Cormorant). Значајно е што во обуката сè повеќе се користат симулатори за обука на пилоти. Верното прикажување на виртуелен простор со најновите симулатори им овозможуваат на планерите да го зголемуваат времето на обука на симулатори на сметка на времето за летање. Веќе се размислува за замена

на оперативна единица за обука со сквадрон за виртуелна обука. Во 2015 година, била планирана набавка на нови авиони во состав на воздухопловните сили. Тие се очекува да бидат испорачани до 2023 година. Командата на воздухопловните сили во 2015 година соопшти дека е планирано нивниот прв беспилотен воздухоплов да биде оперативен најдоцна до 2021 година. Договорот за набавка се очекува да биде потпишан во 2019 година, со рок на испорака до 2023 година. Аквизицијата може да опфати 18 авиони.

Крајбрежна стража

Крајбрежната стража е во тесна соработка со Одделот за рибарство и океани. Таа е добро опремена за пребарување и спасување и комуникациска поддршка на Канадската морнарица во случај на конфликт. Нејзината флота оперира и на атланското и на пацифичкото

крајбрежје, како и по Големите Езера, Арктикот и сите пловни патишта низ Канада. Во нејзина надлежност се: морски комуникации и сообраќајни услуги; кршење лед; спасување и заштита на животната средина и заштита на риболовот. Во 2015 година бил потпишан договор за набавка на дополнителни 5 патролни чамци за патролирање на Арктикот. Првиот чамец треба да биде во функција оваа година, а последниот во 2022 година.

Учество во мировните операции

Една од мисиите на ВС е и придонес кон меѓународниот мир и безбедност, со заедничко дејствување со сојузници и партнери. Ваквиот придонес е во рамките на мировните операции на ОН, НАТО и сојузниците. Нив ги координира Канадската команда за здружени операции. Учеството на канадските војници во секоја таква мисија

поединечно, се води под посебен назив. Во рамките на ОН: Операција JADE - учество во мисијата UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) со воени набљудувачи. Канада учествува во UNTSO уште од далечната 1954 година, што претставува нејзино најдолго учество во мисија надвор од државата. Операција CROCODILE - учество во мисијата MONUSCO во Конго, со експерти за воени операции, офицери за врски и со персонал за обука. Операција SOPRANO - учество во мисијата UNMISS (Јужен Судан) со штабни и офицери за врски. Операција SNOWGOOSE - учество во мисијата UNFICYP во Кипар, уште од 1964 година. Операција PRESENCE - учество во мисијата MINUSMA во Мали, почнувајќи од јуни оваа година. Во рамките на НАТО: Операција KOBOLD - учество во состав на силите на KFOR на Косово.

Со сојузнички сили: Операција CARIBBE со ВС на САД, во Карипискиот Басен и Источниот Тихиот Океан - учество со бродови и авиони за спречување на трговијата со луѓе и на организираните криминали. Операција IMPACT - поддршка на Глобалната коалиција во Ирак и во Сирија.

Министерот за одбрана е одговорен за структурата, функционирањето и развојот на сите елементи на одбраната на државата. Во извршувањето на обврските му асистира Генералштабот, на чело со началник на штабот, кој е воедно и главен советник за одбрана

Одбранбени прашања

Делот од буџетот на државата за потребите на одбраната е релативно мал во однос на бруто-домашниот производ (БДП). Тој износ, по намалувањето од 20,1 билион US\$ во 2010 година до 14 билиони US\$ во 2017 година, или 1% од БДП, бил зголемен на 24,2 билиони US\$ во плановите за 2027 година, 1,6% од БДП. Својот прв оперативен воен сателит го имаат лансирано во 2013 година. Сателитот „Sapphire“ е опремен со електрооптички сензор и ги следи вештачките вселенски објекти во орбитата на Земјата. Со намалувањето на буџетот за одбраната во 2014 година, Канада се повлекла од НАТО програмата AWACs, иако била трет по големина контрибутор на програмата, ангажирајќи четири комплетни летачки екипи. Според официјални претставници на НАТО, повлекувањето на Канада го довела во прашање опстојувањето на програмата.

Канадските ВС повекепати биле цел на сајбер-напади во последниве години. WEB-страницата на разузнавачката служба привремено била хакирана во јуни 2015 година, по вториот сајбер напад врз локациите на федералната влада за помалку од две недели. Во областа на безбедноста, Канада има воспоставено и одржува тесна соработка со САД. Оваа соработка започнала со формирањето на Постојаниот заеднички одбор за одбрана во 1940 година и била зајакната во 1958 година со формирање на Северноамериканска команда за воздушна одбрана. Во рамките на ваквата соработка, во 2002 година, Отава и Вашингтон потпишале договор за формирање на Планирачка група за Канада и САД, со цел да помогнат во координирањето на мерките во вонредни ситуации, со кој се овластуваат воени единици во итни случаи, да бидат испратени преку границата и да бидат ставени под команда на земјата-домаќин. Тимот за помош при катастрофи составен од околу 200 лица (DART), претставува пример за ефикасна иницијатива. DART може да се распореди за кратко време со цел обезбедување хуманитарна помош и помош при катастрофи, главно обезбедување на примарна медицинска заштита и обезбедување вода за пиење за период до 40 дена.

Северноамериканска команда за воздушна одбрана (NORAD)

Една од мисиите на CAF е одбрана на Канада и придонес во одбраната на Северна Америка. За реализација на оваа мисија, CAF дејствуваат заедно со сојузниците и партнерите против

заеднички закани по безбедноста. Најблизок партнер во извршувањето на овие задачи се ВС на САД. Еден од неколкуте заеднички проекти во областа на безбедноста и одбраната е NORAD, кој е клучен партнер на канадските ВС во Северноамериканската одбрана и безбедност.

Формирана е со потпишување договор меѓу двете влади во 1958 година. NORAD ги надгледува и ги брани северноамериканскиот воздушен простор и поморските приоди. Мисии на Северноамериканската команда за воздушна одбрана се:

1. Предупредување за воздушна опасност – откривање на воздухоплови, ракети или вселенски летала кои можат

да ја загрозат Северна Америка, како и детектирање и следење авиони осомничени за нелегална трговија со дрога. Мониторингот се постигнува со помош на глобална мрежа на сензори, сателити и радары на теренот и во воздух. 2. Контрола на воздушниот простор – контролна мисија со која се обезбедува воздушниот суверенитет и одбрана на воздушниот простор на Канада и на САД. Со оваа цел борбени авиони од двете земји редовно патролираат. 3. Поморско предупредување – мониторинг на канадските и на американските поморски области, на океанот и на внатрешните водни патишта.

М.С.

НАТО и борбата против трговијата со луѓе

Трговијата со луѓе е модерен израз за ропство. Тоа е многу сериозен криминал кој ги загрозува основните човекови права.

Секој може да стане жртва на трговија со луѓе поради многу причини, а според Обединетите нации, трговијата со луѓе е вториот најголем извор на профит за организиран криминал после дрогата. Сегашните форми на трговија со луѓе се: шверц на луѓе, комерцијална сексуална експлоатација на деца, принуден труд, должничко ропство, домашни службеници, незаконско регрутирање и користење на деца-војници и трговија со човечки органи. Во услови на брзо ширење на криминалот во сите области од животот, со елементи на организираност и вклучување голем број учесници, со елементи на интернационалност и без познавање граници, особено на ширењето на криминалот со недозволеното производство и трговија со дроги, трговија со оружје и нуклеарни отпадоци, доаѓа до поттикнување на криминалната активност во сферата на трговијата со луѓе и илегалната миграција. Политиката на НАТО за борба против трговијата со луѓе, Алијансата ја започнала со нулта толеранција за трговијата со луѓе, која е одобрена на самитот во Истанбул во јуни 2004 година. Таа се разгледува за да се осигура дека

НАТО не се гледа себеси како примарна организација за борба против трговијата со луѓе, но работи на тоа поле во консултација со земјите од ЕАПС и со соработници на не-НАТО трупи, како и владини и невладини организации

таа е ефективно имплементирана од страна на сојузниците и партнерите. Политиката ги обврзува земјите-членки на НАТО и другите земји-учеснички кои учествуваат во операциите предводени од НАТО, на зајакнување на напорите за спречување и борба против таквата активност. Ваквото прашање се одржува под редовна ревизија од страна на Евроатлантскиот партнерски совет (ЕАПС). Политиката за соработка од 2011 година е отворена и за земјите од

за нивното однесување за време на операциите. Обука и подигање на свеста кај силите на НАТО во суштина е одговорност на индивидуата која учествува

во војувањето. Сепак, Алијансата се осврнува на ова прашање на голем број курсеви за воениот персонал на земјите-членки на НАТО и земјите-партнери во: НАТО-колеџот за одбрана во Рим и Штабот на НАТО во Оберамергау во

Политиката на НАТО за борба против трговијата со луѓе
Алијансата ја започнала со нулта толеранција за трговијата со луѓе, која е одобрена на самитот во Истанбул во јуни 2004 година

Меѓународната организација за миграции, која е назначена како водечка агенција за ова прашање од страна на Мисијата на ОН за помош во Авганистан. Силите, исто така, редовно одржуваат

контакти со високиот комесар на ОН за бегалци (УНХЦР), со Детскиот фонд на Обединетите нации (УНИЦЕФ) и со Авганистанската независна комисија за човекови права.

Медитеранскиот дијалог и Истанбулската иницијатива, за четири поголеми партнери од целиот свет (Австралија, Јапонија, Република Кореја, Нов Зеланд), како и за останатите оперативни партнери (Колумбија, Малезија, Монголија, Сингапур, Тонга). Сојузниците се согласиле да го разгледаат и да го ревидираат националното законодавство во овој поглед.

Сојузниците се мошне свесни дека трговијата со луѓе ја храни корупцијата и организираниот криминал, а тоа е во спротивност со напорите за стабилизација на НАТО во своите театри на интерес и операции. Овие размислувања довеле до развој на политиката на НАТО за борба против трговијата со луѓе. НАТО не се гледа себеси како примарна организација за борба против трговијата со луѓе, но работи на тоа поле во консултација со земјите од ЕАПС и соработници на не-НАТО трупи, како и владини и невладини организации. Силите предводени од НАТО, кои работат во рамките на нивниот мандат, ги поддржуваат надлежните органи на земјата-домаќин во нивните напори за борба против трговијата со луѓе. Во текот на реализација на оваа активност, НАТО бара воен и цивилен персонал и изведувачи кои учествуваат во операциите предводени од НАТО, да добијат соодветна обука за стандардите

Германија. Покрај овие два центри, турскиот центар за обука на ПЗМ од 2008 година, организира двегодишен курс за „Борба против трговијата со луѓе“, кој е отворен за воени и цивилни лица. Голем дел од одговорноста за спроведување на политиката му е доделен на Воениот комитет на НАТО, со оглед на тоа што војниците од НАТО и од земјите кои не се членки на НАТО учествуваат во операциите предводени од НАТО. Во вакви околности, тие ќе дојдат во контакт со жртви на трговија со луѓе и трговија со луѓе, а ќе се постапува во согласност со упатствата издадени од страна на стратешките команданти. Виш координатор за борба против трговијата со луѓе ги координира сите напори на Алијансата во борба против оваа илегална активност. Одржувањето блиски контакти со земјата-домаќин е од витално значење.

Еден конкретен пример е како специфичните одредби за политиките се развиени и инкорпорирани во оперативните планови во Авганистан. Меѓународните безбедносни сили за помош (ИСАФ) имаат задача да обезбедат поддршка за Владата на Авганистан во борбата против трговијата со луѓе. ИСАФ работи заедно и споделува информации со авганистанските безбедносни сили. Тие одржуваат неделни состаноци со

Трговијата со луѓе во Република Македонија

Во Република Македонија, во согласност со Стратегијата за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, Националниот акционен план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција и Акциониот план за борба против трговија со деца, трговијата со луѓе, особено со жени и деца, е глобален проблем што се рефлектира и во нашата држава. Таа се појавува во различни форми и има цел преку различни облици на експлоатација, да ја искористи жртвата за што поголем профит. Врз основа на аналитичките согледувања, во најголем број нереализирани случаи се работи за појава на принудна проституција на странски државјанки во изнајмени или приватни станови, куќи и куќи за одмор. Контролата на ваков вид објекти особено е потребна со оглед дека тоа не се само места каде се врши присилна проституција, туку и места каде што се засолнуваат жртвите од трговијата со луѓе, сè до нивното продавање. Покрај странските, во последно време регистрирани се и неколку македонски државјанки, најчесто малолетни лица, кои се подведуваат на проституција, а со тоа се зголемува веројатноста да западнат во ланецот на трговија со луѓе.

Драган Павловски

Подготвеноста на државата за глобална криза

Глобализацијата на безбедноста е тема на расправа во меѓународните организации, особено во ООН. Целта на меѓународната безбедност е опстанок на државите како основен услов за стабилност на меѓународната заедница. Иако секогаш постоел натпревар меѓу државите, сите сфатија дека за развој на една држава неопходно е таа да соработува со сите останати, или барем со што е можно повеќе

С уштината на националната безбедност на една држава е нејзина способност да се заштити од сите облици и видови на загрозување. Денес често се истакнува концептот за глобализација и ефектите кои ги предизвикува. Во контекст на безбедноста, дефинираме глобална безбедност, наспроти глобални закани. На пример, поради мутација на формата и стратегијата на терористичките организации и нивно ширење на сите континенти кон крајот на дваесеттиот век, САД прогласија глобална војна против тероризмот. Глобализацијата на безбедноста е тема на расправа во меѓународните организации, особено во ООН. Целта на меѓународната безбедност е опстанок на државите како основен услов за

стабилност на меѓународната заедница. Иако секогаш постоел натпревар меѓу државите, сите сфатија дека за развој на една држава неопходно е таа да соработува со сите останати, или барем со што е можно повеќе. Од интересите на една држава произлегуваат односите кои ги има кон регионалната и меѓународната безбедност. Конфликтите ретко биле изолирани и во сите војни низ историјата опстојувала идејата за формирање на коалиции и сојузи. Војната истовремено ги разделува и ги соединува државите, бидејќи против заедничка опасност, тие природно тежнеат да се обединат. Во согласност со ова, отсекогаш постоела некаква „меѓународна заедница“, но во дваесеттиот век ова се институционализира, прво преку

Друштвото на народите, а потоа преку ООН. Глобалниот пристап за решавање на проблемите кои засегаат повеќе држави не е нов тренд, но начинот на којшто се имплементираат решенија стана поорганизиран. Сепак, евидентно е дека решенијата често се бавни, задоцнети или може да генерираат нови проблеми.

Денес се идентификувани повеќе глобални закани за меѓународната безбедност: климатски промени, природни катастрофи, тероризам, пандемии, финансиски кризи, пролиферација на оружје за масовно уништување, етнички и верски конфликти и војни, недостиг на вода и природни ресурси, сајбер-закани итн. Различни теории за меѓународните односи предвидуваат различни последици, и доколку се случи ненадеен, глобален, меѓународен безбедносен проблем кој би имал влијание врз повеќе држави во светот истовремено. Појава на таков проблем ќе влијае врз светската политика со тенденција да го смени ликот на меѓународните односи. Доколку се случи ова, стратезите треба да земат предвид дека државите најверојатно и понатаму ќе продолжат да ги следат првенствено сопствените интереси. Секоја глобална катастрофа би имала нееднакво влијание врз различни држави, нивното население и националните влади. Моќните држави најверојатно ќе бидат поорганизирани и полесно ќе може да се справат со секоја закана, додека послабите и земјите во развој ќе бидат поранливи и инертни. Очигледното непропорционално ниво на капацитети и способности ќе влијае на посакуваниот глобален меѓународен одговор, но сепак севкупната светска политика најверојатно нема да се промени. Наспроти грижите на либералната мисла за подем на

глобална унифицирана влада и стравот од неа, тоа не би се случило бидејќи државите и понатаму ќе сакаат да останат суверени.

Појава на каква било закана која ќе се смета за транснационална криза би влијаела на сите. Постојат бројни дистопистички сценарија во филмови и книги околу тоа во каква форма општеството би можело да се промени поради катастрофалните последици. Доколку се земат предвид постоечките теории за меѓународната политика, може да се направи валидна претпоставка како владите на државите ќе донесуваат одлуки и кои се можните последици од истите. На пример, традиционалистите би заземале енергичен став при таква криза, реалистите би биле поинертни, либералите би биле поприспособливи, конструктивистите ќе се фокусираат кон отстранување на последиците, а неоконзервативците агресивни и веројатно би insistирале на воено решение. Меѓународните односи отсекогаш биле насочени кон интеракција меѓу националните држави, особено во случаи на глобални кризи. Важно прашање кое треба да се одговори е дали владите ќе се обединат или ќе продолжат со својата агенда?

Глобална пандемија е совршена закана за дваесет и првиот век. Постојат многу скептици кои сметаат дека заканата е преувеличена и може да се стави под контрола, занемарувајќи ги последиците кои може да ги нарушат државите. Светот е толку поврзан што е невозможно да се стави држава или регион во карантин. Прашањето е дали во случај на пандемија, противничките држави ќе ја искористат заканата како изговор за веќе воспоставените политики. Некои држави ќе се воздржат од преземање активни мерки, со надеж дека другите земји ќе ја направат валканата работа за нив. Малите држави најверојатно би стравувале дека посилните држави ќе ја искористат глобалната закана од пандемија како изговор за да ги остварат своите интереси. Некои историчари аргументираат дека Првата светска војна заврши затоа што во 1918 година шпанскиот грип (еден од најсмртоносните пандемии во историјата) започна да навлегува во рововите на западниот фронт, а завојуваните страни сфатија дека против таков непријател сите ќе бидат губитници.

Треба да се очекуваат повеќе можни ефекти врз меѓународните односи во случај на глобална закана, во која државите нема да може да останат изолирани. Колку брзо пандемијата може да се шири би влијаело на брзината

на реакцијата на владите. Побрза реакција би значело повеќе насилени одговор за да се спречи заканата. Доколку инкубацијата е побавна, заканата би ги поминала државните граници побрзо. Авторитарните режими првично би ги криеле информациите, како на пример Кина со SARS-вирус или СССР со катастрофата во Чернобил. На крајот сепак ќе има потреба од глобална политика или глобализација на одговорот. Реалистите веруваат дека анархичната глобална структура прави да е невозможно владите целосно да си веруваат. Според нив, во светот сè уште владее политички реализам, бидејќи државите исклучиво се водат од сопствените национални интереси. Земајќи предвид дека државите првенствено ќе мора да сметаат на

сопствените ресурси и способности, реалистите се многу скептични во врска со способноста на меѓународните институции да ја регулираат светската политика. Меѓународните организации честопати не успеваат да ги исполнат нивните првични идеи за основање. Најдобар пример за ова е формирање на ООН со цел „да се забрани војната“. Поради сериозен недостаток од единство меѓу државите, и во случај на некаков вид вистинска глобална катастрофа, тие првенствено ќе се грижат за сопствените национални интереси.

Постоење на бирократска нефункционалност може да предизвика целосен колапс во една држава. Има примери кога политичките актери од законодавната или од извршната власт во случај на криза од поголем размер

Појава на каква било закана која ќе се смета за транснационална криза би влијаела на сите. Постојат бројни дистопистички сценарија во филмови и книги околу тоа во каква форма општеството би можело да се промени поради катастрофалните последици. Доколку се земат предвид постоечките теории за меѓународната политика, може да се направи валидна претпоставка како владите на државите ќе донесуваат одлуки и кои се можните последици од истите

ги компромитирале бирократските компетенции со цел да ја задржат политичката контрола. Ова досега е забележано во случај на подолготрајни војни, но валидно е да се претпостави дека е веројатно сценарио и при друг вид кризи кои не мора да имаат воен карактер. Јавното мислење и притисокот на групите околу своите интереси може дополнително да ја отежнат мултилатералната соработка. Безредието би довело до целосно нарушување на безбедноста, во која државата би била принудена да употреби екстремна сила. Паниката кај одредени креатори на политиките или поединци во државниот апарат би можела да предизвика непотребна ескалација поради која може да дојде до масовни загуби на луѓе во име на контрола и смирување на состојбата. Хаотичното однесување ќе предизвика хаотични одлуки со лоши последици по луѓето и државата. Во такви услови, одлуките кон внатрешната безбедност би се носеле врз принципот дека мноштвото е поважно од поединецот, а кон надворешната безбедност дека сопствената држава е поважна од останатите.

Сите одлуки во меѓународната политика зависат од политичката волја, директивите и големата стратегија на владите на државите во одредено време и услови. Постои значителна разлика ако политичкото раководство е либерално, реалистично или неоконзервативно. Либералите би сакале силни институции на меѓународно ниво за да ја контролираат моќта на државите и би се залагале за поголема соработката и заедничко справување со кризата. Реалистите не велат дека не треба

Глобална пандемија е совршена закана за дваесет и првиот век. Постојат многу скептици кои сметаат дека заканата е преувеличена и може да се стави под контрола, занемарувајќи ги последиците кои може да ги нарушат државите. Светот е толку поврзан што е невозможно да се стави држава или регион во карантин. Прашањето е дали во случај на пандемија, противничките држави ќе ја искористат заканата како изговор за веќе воспоставените политики

да постои соработка меѓу државите, но на крајот тоа секогаш се става во втор план, после сопствениот државен интерес. Неоконзервативците веруваат во неопходна демократизација на светот за да го направат подобро место за живеење, но за разлика од либералите, тоа треба да биде сторено унилатерално и да одговара прво на сопствените национални интереси. Стилот на политичарите на власт директно ќе влијае врз одлуките што

ги донесуваат и нивното гледиште за меѓународната политика. Различниот стил доведува до поинаков пристап во целокупната национална политика и директно влијание врз можностите на планерите во останатите сектори, меѓу кои и воениот. Планерите мора да го разберат стилот на нивното политичко раководство со цел правилно да ги разберат нивните политики и директиви. Тие мора да ги преведат одлуките на политичарите, бидејќи

нивните наредби не секогаш ќе бидат концизни. Во реалноста, невозможно е планерите да имаат јасна директива од политичките документи, бидејќи тие се по дефиниција општи. Многу често разликите меѓу националната стратегија и военото планирање можат да доведат до катастрофа поради лошата комуникација на идеите. Оттука, националната стратегија е отворена за толкување за воените планери кои се обучени да размислуваат дека „не смее да не се прави ништо“. Заклучокот е дека основата на меѓународната политика никогаш не се променила - основниот принцип останува и понатаму глад за моќ. Иако луѓето се организираат да направат одредено ниво на сигурност во неизвесноста, во случај на глобална криза со катастрофални последици, владите на државите најверојатно ќе продолжат да ги следат сопствените национални интереси. Во случај на таква меѓународна закана, сите теориите ќе се судрат бидејќи проблемите во меѓународната политика не се само сложени, туку и хаотични. Државите се како живи организми кои, иако во нормални услови помалку или повеќе соработуваат, во случај на глобална криза може да дојде до вистинска борба за егзистенција. Секоја држава треба да биде подготвена да се приспособи во едно такво сценарио. Доколку се појави глобална безбедносна закана, или се појават одеднаш повеќе закани кои ќе ги мултиплицираат негативните последици, помалите држави може да бидат оставени сами на себе, бидејќи големите ќе се грижат прво за себе и нивното повеќе милионско население. На пример, во случај на глобална пандемија со високо ниво на смртност, валидно е да се очекува дека само откако ќе биде отфрлена заканата кај нив, тие би пристапиле во помош на останатите држави. Дистопистички и апокалиптични сценарија во кои светот паѓа во глобален хаос не се невозможни и треба да се земат предвид кога се прават националните стратегии. Обично држави кои имаат економски и безбедносни предизвици во нормална состојба, немаат ниту време ниту ресурси да развиваат алтернативни планови - во случај на глобална катастрофа. Меѓутоа, ако одбраната и заштитата на државата не може да се организира преку ноќ за очекуваните и предвидливи закани, што останува за непредвидливите? Иако вакво сценарио изгледа малку веројатно, доколку се случи, линијата меѓу редот и анархијата може да биде тенка.

Ѓорѓи Вељовски

Стратегија на антипристап и одбивање на простор (A2AD)

Со крајот на Студената војна НАТО ја презеде меѓународната улога за кризните подрачја ширум светот. Таа спроведе воени кампањи со интервенции во Босна во 1995 година и на Косово во 1999 година. ОН испратија војници во Сомалија во 1992 година. Овие операции покажаа дека толеранцијата кон загубите е клучен фактор за нов начин на борба. По терористичките напади од 11 септември во САД, САД, а подоцна и НАТО, започнаа војна против тероризмот во Авганистан во 2001 година. Во 2003 година, САД ја започнаа Втората заливска војна во Ирак, тврдејќи дека Ирак има оружје за масовно уништување. Војна избувна и меѓу Израел и Хезболах во 2006 година. Кога ги анализираме последните војни, во

Антипристап и одбивање на простор/област (A2AD) е една од најпопуларните воени стратегии во последниве години. САД изразија загриженост за кинеските воени иницијативи во регионот на Пацификот. Русија го прифаќа истиот пристап против војната во американски стил и веќе создаде зони на A2AD во источниот и јужниот дел на НАТО, што би имало сериозни импликации коишто НАТО ги зема предвид

повеќето од овие војни препознаваме многу важни и заеднички аспекти:

- Актерите на војните се променети, а недржавните актери (на пример, терористички организации, меѓународни организации, невладини организации, странски борци, фракции со прокси-бунтовници итн.) станаа клучни играчи во војна.
- Стратешката комуникација (Strat-Com), имено, освојувањето на срцата и умовите на луѓето за да се добие поддршка, стана неопходна за да бидат успешни.
- CYBER-војувањето е развиено како нов домен на бојното поле и применето истовремено или одделно против противниците.
- Почетокот и крајот на војните стана сè понејасен.

Големиот сид на Кина), одбранбени линии (на пример, Мажино линија), а сега и способностите на A2AD за да ја поткопаат слободата на движење и оперативниот пристап на непријателите. По Студената војна, САД станаа најмоќната нација со огромна воена моќ. САД двапати извршија операции во Ирак (1991 и 2003 година) и го изложија својот пат за борба и војување. Овој вид на супериорност и борба против вооружување природно предизвика некои иницијативи за развивање на контра можности и стратегии. Откако беше сведок на начинот на кој САД се бореле и на искусни настани како тајванската криза во 1995-1996 година и кризата во островот Хаинан во 2001 година, Кина започна да ја развива стратегијата A2AD. Исто така, и Русија почна да ги развива способностите на A2AD за да создаде тампон-зона за да ги надомести загубите по Студената војна.

Американскиот Концепт на здружен оперативен пристап ги дефинира овие два термини, антипристап и одбивање на простор/области; „Антипристапот се однесува на оние активности и

наместо строга, и многу можности можат да се користат за двете цели. На пример, истата подморница која врши мисија на одбивање на област/простор во крајбрежните води може да биде способност за спречување на пристапот кога е ангажирана на патрола на далечина. Како што се гледа во гореспоменатите дефиниции, додека способностите против пристап имаат за цел да спречат или одвратат кој било противник да влезе во оперативна област, можностите за одбивање на област/простор треба да ја попречуваат или деградираат слободата на маневрирање во оперативната област. Обично антипристап способности имаат подолг опсег од способностите на одбивање на област/простор. Бидејќи способностите за антипристап можат да се користат и за цели на антипристап и за одбивање на област, тие опфаќаат и можности за одбивање на област. Оваа стратегија, од една страна, има за цел да го одврати или да спречи кој било противник да проектира моќ и да извршува акции во близина на границите, од друга страна, - ако се однесува до природата на нападните способности на A2AD

- Хибридната војна се појави како нова стратегија и начин на водење војна.
- PROXY-војната се применува како индиректен начин за спроведување кампањи со користење на прокси, а не рутински сили.
- Бојното поле се користи како лабораторија, а најновите технологии и концепти за воени борби се тестирали.

Антипристап и одбивање на простор/област (A2AD)

Противниците секогаш се обидуваа да ги спречат своите противници да се приближат и да ги нападнаат нивните територии или да ги одвратат да ги прават таквите дејства за да го заштитат својот народ и интереси низ целата историја. Тие изградија замоци, ровови, сидови (на пример,

способности, обично со долг дострел, со цел да се спречи спротивната сила да влезе во оперативната област. Активностите против пристап имаат тенденција да ги насочуваат силите што доминираат главно од воздухот и од морето, но исто така можат да ги насочат и сајбер-просторот и другите сили што ги поддржуваат. Одбивањето на простор/област се однесува на оние акции и способности, обично со пократок опсег, со цел да не се задржи спротивна сила, туку да се ограничи слободата на дејствување во рамките на оперативната област. Одбивање на простор/област со негирање на способности на сите сили во сите домени, вклучувајќи ги и копнените сили. Разликата помеѓу антипристапот и одбивање на област/простор е релативна,

- има висок потенцијал да се користи за нападни цели. A2AD способности/средства вклучуваат многу домени од политички до воени. Како што предлага сеопфатниот пристап - тоа бара земање предвид на сите видови на способности. Некои примери на постојните и новите A2AD способности може да бидат наведени како:
 - повеќеслојните интегрирани системи за противвоздушна одбрана (IADS), кои се состојат од модерни борбени авиони и авиони за напад, фиксни и мобилни „земја-воздух“ проектили, системи за крајбрежна одбрана;
 - крстосувачки и балистички проектили кои можат да бидат лансирани од повеќе воздушни, поморски и копнени платформи против копнени и поморски цели;
 - долгодострелни артилериски и

мултилансирни ракетни системи (MLRS);

- дизел и нуклеарни подморници вооружени со суперсонични крстосувачки проектили и напредни торпеда;
- балистички ракетни подморници (SSBN);
- напредни морски мини;
- кинетичко и некинетичко антисателитско оружје и поддршка на лансирањето во вселената и инфраструктурата за надгледување на истата;
- софистицирани способности за сајбер-војна;
- електронски уреди за војување;
- различни ИСП-системи;
- сеопфатни разузнавачки борбени мрежи кои ги покриваат воздушните, површинските и подводните домени;
- затворени оптички владини команди и контролни (C2) мрежи врзани заедно во различни системи на мрежната битка;
- специјални сили итн.

Со овие способности секоја операција може да биде извршена од страна на воздухопловните сили на секоја држава и интегрирана воздушна одбрана за да има или да ја одржува супериорноста или паритетот на воздухот над своите суверени области или нејзините сили. Операциите со специјални сили, артилериски и мултилансирни ракетни системи (MLRS) и проектили против сили што се движат напред и сили за распоредување може да се употребат во сите влезни точки во областа на операциите. Дополнително мора да се користат копнени способности и поморските капацитети, како што се антибродски крстосувачки балистички

Антипристапот се однесува на оние активности и способности, обично со долг дострел, со цел да се спречи спротивната сила да влезе во оперативната област. Активностите против пристап имаат тенденција да ги насочуваат силите што доминираат главно од воздухот и од морето, но исто така можат да ги насочат и сајбер-просторот и другите сили што ги поддржуваат

ракети и подморници вооружени со торпеда или антибродски крстосувачки ракети, софистицирани мини, крајбрежни подморници и можат да бидат ангажирани мали авиони за напад.

Руски воени активности и стратегија A2AD

Од крајот на Студената војна, Русија се приспособува на новиот светски поредок додека се соочува со тешкотии. Распуштањето на Варшавскиот пакт и независноста на старите советски народи предизвика големи проблеми за новата Руска Федерација (РФ). Извлекувањето на овие земји, а потоа и проширувањето на НАТО и Европската унија кон исток, го направи безбедносното опкружување многу

повеќе загрижувачко за РФ и придонесе за руската перцепција за растечката закана за нејзините интереси. Министерот за надворешни работи на Европскиот совет за надворешни односи во октомври 2015 г., го изложи ставот на Русија „тогаш и сега“ за проширувањето на НАТО. За време на Студената војна границите помеѓу земјите на НАТО/ЕУ и Источен блок беа неспоредливо пократки од оние што постојат денес меѓу НАТО и ЕУ и Русија. Бидејќи географијата е многу критичен фактор за одбранбената политика и размислување, овој факт важи и за Русија. За време на Студената војна, СССР има „стратегиска тампон-зона“ меѓу НАТО и татковината (Русија) преку државите на Варшавскиот пакт. Оваа тампон-зона обезбеди Русија да одржува длабока одбрана и да има можност да ја задржи слободата на движење (Freedom of Movement) на

нејзината територија за да одговори на нападите. Кога Русија се чувствуваше дека го губи своето влијание врз нејзината наводна привилегирана зона, почна да ги компензира овие загуби со новата стратегија со помош на нејзиниот економски раст, политичката стабилност и динамиката на руското раководство под водство на претседателот Путин. По Студената војна Русија ги објави своите главни стратешки документи како што се Стратегија за национална безбедност (1997, 2000, 2009 и 2015 година), Концепт за надворешна политика (1993, 2000, 2008 и 2013) и Воена доктрина (1993, 2000, 2010 и 2014), четири пати го обнови својот пристап и перспектива за да се приспособи на динамичното и комплексно безбедносно опкружување. Стратегијата за национална безбедност,

Разликата помеѓу антипристапот и одбивање на област/простор е релативна, наместо строга, и многу можности можат да се користат за двете цели. На пример, истата подморница која врши мисија на одбивање на област/простор во крајбрежните води може да биде способност за спречување на пристапот кога е ангажирана на патрола на далечина

свкупниот документ во кој е наведена руската визија во доменот на безбедноста, ја зацврстува идејата дека Русија има цел „мултиполарен“ или „полицентричен свет“ и сака да обезбеди место во новата глобална безбедносна средина како водечка светска сила. Учествовањето и водењето на Русија со сириската криза покажува подготвеност да ја искористи својата воена моќ за да го достигне посакуваниот статус и да ги следи своите стратешки интереси. Русија за првпат го дефинира проширувањето и трансформацијата на НАТО како закана. „Зголемувањето на воениот потенцијал на НАТО и неговото обединување со глобалните функции спроведени со кршење на нормите на меѓународното право, зајакнување на воената активност на земјите од Блокот, натамошно проширување на НАТО, пристапот на нејзината воена инфраструктура кон руските граници, создаваат закана за националната безбедност“.

Русија наоѓа зголемена воена активност на НАТО, со пристапот на својата воена инфраструктура до границите на Русија, создавањето на систем за ракетна одбрана на НАТО и напорите да се развие глобална улога за Алијансата како неприфатлива и против нејзините национални интереси. Тој смета дека развојот на соработката со НАТО ќе се базира само на „еднакви односи“ и ќе се земат предвид „правните интереси на Русија“, особено при „воено-политичко планирање“ и подготвеноста на НАТО да ги почитува одредбите на меѓународното право. Русија ја нагласува важноста на воениот домен во однос на стратешкото одвраќање и спречувањето на воените конфликти преку одржување на доволно ниво на нуклеарен потенцијал и воени сили при нивната доделена подготвеност за борбено ангажирање.

д-р Александар Петровски

Лидерски курс за командири на водови – „ККВ 2018“

ЛИДЕРИ НА НОВОТО ВРЕМЕ

Лидерскиот курс за командири на водови во согласност со Елаборатот за ККВ донесен во 2009 година на ВА, траеше вкупно 28 работни денови, односно 168 наставни часови. Курсот се реализираше во два делови: општ дел - со времетраење од 8 работни денови, односно 48 наставни часови и стручно-специјалистички дел со времетраење од 20 работни денови, односно 120 наставни часови. Со реализацијата на Лидерскиот курс за командири на водови – „ККВ 2018“ питомците се изградија како старешини на АРМ, компетентни, иницијативни, креативни, флексибилни, ефикасни, лојални, комуникативни, мотивирани, одговорни и со високо развиени морални квалитети со примерен војнички изглед и однесување; ги дополнија основните лидерски знаења за работа со луѓе и како овие знаења во иднина да ги применуваат во обуката и во секојдневните активности со војниците; военостручно и методски се оспособија за основните командирски должности за успешно реализирање на задачите, квалитетно изведување на обуката и командување и контрола со

Како круна на школувањето на Воената академија, питомците од четврта година на додипломски студии го посетуваа Лидерскиот курс за командири на водови – „ККВ 2018“. Целта на овој курс е кандидатите за офицери да се оспособат за извршување на почетните командирски должности и задачи во единиците на АРМ и за успешно командување, контрола и употреба на своите единици во мир или во војна

единицата; психофизички се подготвија за извршување на своите должности и добиени задачи во сите земјешни временски услови кои бараат поголеми напрегнувања и одрекувања; се запознаа со местото, улогата, правата и должностите на командирот на водот во

реализацијата на задачите и обуката; се оспособија за практична примена на општите и посебните методски начела во реализацијата на задачите и обуката; ги развија чувствата за воена субординација, едностарешинство и дисциплинираност и потребите за потполно, навремено и точно извршување на добиените задачи; се оспособија за редовно и правилно следење и проценување на појавите и односите во водот, со чувство за вреднување на работата, развивање на правилни меѓучовечки односи и грижа кон потчинетите; ја разбраа и ја прифатија потребата од спроведување на мерките за безбедност и самозаштита за зачувување на животот и здравјето на луѓето и исправноста на МТС во текот на обуката и извршувањето на добиените задачи. На почетокот на курсот, раководителот на лидерскиот курс за командири на водови го одржа првиот работен состанок со сите кандидати за офицери и ги запознава со персоналот, целите, задачите, организацијата на курсот, стандардите и кодексот на честа. Раководителот, притоа ги имплементираше стандардите за завршување на курсот. Постигнатите

результати се евидентираа во документација која е дел од досието. Општиот дел на курсот се реализираше во гарнизонот во Скопје, поточно во касарната „Гоце Делчев“ и на полигоните за обука и изведување на гаѓања на територијата на гарнизонот и истиот опфаќа: подготовка, изведување на обуката во теренски услови и преместување и сместување на кандидатите на курсот во единиците-установите на АРМ за реализација на стручно-специјалистичкиот дел. Во првиот дел се обработуваа теми од следните предмети: Основи на военото командување; Меѓународни правила на војување; Вооружување со настава на гаѓање; Инженериска обука; Воена топографија и Физичко образование. Во рамките на вооружување со настава на гаѓање се реализираше подготвително гаѓање со пиштол на реден број 1. Во рамките на инженериската обука се реализираат вежби со боеви МЕС: палење на експлозивно полнење со запалка која бавно гори и поединечно поставување на боева ПТ-мина. Во рамките на воената топографија се реализира темата Ориентационо-кондиционен марш по азимут на непознато земјиште - дење. Стручно-специјалистичкиот дел опфаќаше стручно-специјалистичко оспособување на кандидатите за офицери за командири на водови - лидери за следните родови: пешадија, врски и артилерија. Стручно-специјалистичкиот дел на курсот се реализира во единиците и установите по видови и родови. Питомците беа

поделени според родот и придодадени на основните единици на АРМ. Во Пешадискиот баталјон во Штип на ККВ беа 14 питомци од родот пешадија, во Баталјонот за врски во касарната „Илинден“ беа 6 питомци од родот врски и во Артилерискиот баталјон во Прилеп беа 9 питомци од родот артилерија. Во сите гарнизони питомците беа ставени во улога на изведувачи на основната обука. Следењето на кандидатите за офицери се реализираше секојдневно, за што се водеше соодветна документација. Забелешките и оценките се водеа одделно за секој кандидат, секојдневно и седмично. На крајот на курсот секој кандидат доби заклучна оценка од лидерскиот курс за командири на водови. Она што е особено важно е што истите мораа да се залагаат максимално во реализирањето на зададените теми и да покажат високи знаења пред своите колеги и пред професионалните војници, затоа што како идни командири на водови својата кариера и авторитет ќе го градат токму заедно со нив. Тимската работа е една од можеби најважните работи и одлики на војничката професија и истата мораа да ја применуваат затоа што имаа обрасци за меѓусебно оценување на кандидати на „ККВ 2018“. Во тој период се изведуваа теми врзани за боеви гаѓања, извежувања и вежби на вистинско растојание. Питомците од родот пешадија по предметот Тактичка обука ги реализираа темите од областа на: патролирање, движење до воспоставување на борбен допир, офанзивни борбени дејства на

вод, дефанзивни борбени дејства на вод, содејство со ОМЕ, заседни дејства, борба против ДТГ, борбени вежби и гаѓање со пешадиско вооружување и орудија. Питомците од родот врски реализираа стручно-специјалистичка обука со теми од предметите: Комуникациски и информатички уреди и системи, Информатичка безбедност и Криптозаштита на информациите, Документи за КИС и документи за работа на комуникациски и информациски уреди и системи и Тактика на родот врски. Питомците од родот артилерија реализираа стручно-специјалистичка обука со теми од предметите: Топографско-геодетско обезбедување во батерија, Организирање на артилериско изведување во батерија, Батерија на марш со предвидување на борба во пресрет, Батерија во поддршка на пешадиски (ОМ) единици во напад и одбрана. Кодекс на честа за кандидатите за офицери на лидерскиот курс за командири на водови претставуваше основа на принципот во кој интегритетот е суштински поим за секој поединец. Логото на кодексот на честа кое гласи: „Кандидат кој не лаже, не мами, не краде или ги толерира оние кои тоа го прават“. Сите 29 кандидати за офицери успешно го положија и последниот испит на ВА, а со тоа беа подготвени за одбрана на дипломскиот труд како завршен чин и услов за промоција во првиот офицерски чин – потпоручник во АРМ и во армиите на Република Црна Гора и Косово.

д-р Ненад Танески
д-р Александар Петровски

„Валтер П38“

Најпознатиот воен пиштол на светот

Во средината на триесетите години од минатиот век, раководството на Вермахтот заклучило дека е потребно да се развие и во употреба да се воведат нов војнички пиштол со добри карактеристики, а со поевтини трошоци на производство отколку што тоа било случај со славниот „Лугер П08“. Кога во 1935 година се дознало дека германската армија сака да го замени пиштолот Лугер Парабелум, фирмата „Валтер“ почнала да развива ново оружје во калибар 9 мм и го нарекува МП (Militar Pistole). Меѓутоа, тој не поминува добро во воените кругови, војската го одбила бидејќи не сакала да прифати оружје со тој калибар чиј принцип на работа се базира на слободно движење на затвораот. Но, и покрај тоа, фирмата „Валтер“ не се предава и тргнува во

Пиштолот „Валтер П38“ веројатно е најпопуларниот и најмасовно употребуваниот војнички пиштол во Втората светска војна, но и долго по неа. Духот на овој пиштол живее и денес. Тој бил најпосакувано лично вооружување на офицерите и војниците на германската воена армија. Но, не само нивно. Го сакале и сите кои подоцна како воен плен го имале во своите раце. Толку е популарен што неговите копии сè уште се произведуваат. Всушност, слободно може да се каже дека е претходник на сите денешни современи модерни пиштоли

нов проект кој подоцна ќе премине во славниот пиштол „Валтер П38“. На војската прво ѝ го понудиле таканаречениот „Armee Pistole“, кој имал скриен удирач, двојно дејство и нов систем на забравување. Под лежиштето на куршумот цевката имала вграден подвижен дел со два

заба кои го фаќаат затвораот во затворената положба. При движењето, цевката и затвораот заедно се движат назад споени, сè додека тој подвижен блок не најде на еден клин кој го спушта и така го ослободува затвораот кој го продолжува движењето наназад. Меѓутоа, војската

го одбива и овој пиштол иако фирмата „Валтер“ победила на конкурсот, а како главна предност била наведена дека при тестирањето биле испукани 1500 куршуми без застој и кршење на ударната игла. Единствена забелешка била дека пиштолот треба да има таканаречен видлив удирач, како и помасивен а поедноставен систем за забравување-испукување од тип на моноблок.

Цврсто решени војската да го прифати нивниот производ, во фирмата „Валтер“ продолжуваат со понатамошно усовршување. Му додаваат видлив удирач. Забравувањето се одвива со помош на клинеста брава по задниот дел на цевката (настанал од претходниот модел од забот кој го фаќа затвораот). При испукување цевката

и навлаката се движат заедно назад сè додека клинестата брава не се исклучи и не се одвои од навлаката и на тој начин ја запира цевката. Тој модел на пиштол е наречен „Heeres Pistole – HP“. Пуштен е на комерцијалниот пазар во 1937 година и им е претставен на вооружените сили кои најпосле на 01.04.1938 година го прифатиле како „HP38“. Тој пиштол изгледал исто како и идниот „P38“. Дршките му биле изработени од дрво, имал глоден лост за запирање на затвораот, а не пресуван, ударната игла му била со четвртест пресек и на пазарот бил понуден во калибрите 9 мм, .38 АЦП и .45 АЦП. Завршната обработка била одлична. Со наведените промени, моделот „HP“ бил прифатен во Третиот рајх како воен пиштол „1938“. Оттука и го добива своето име. Помеѓу 1938-1940 година се изработени првите таканаречени нулта-серии за дури во пролетта 1940 година да започне масовното производство во погоните на „Валтер“. Пиштолот бил прв масовно произведуван и употребуван пиштол со двојна/единечна акција на светот. За тоа време бил многу современ пиштол. Имал механизам за чкрапање кој располагал со двојно дејство, земен од моделите ПП и ППК, потоа две повратни пружини од двете страни на затвораот, сигурносна кочница на навлаката, па нов, многу успешен систем на забравување на цевката и затвораот. Исто така, имал автоматски декокер на удирачот, исто така удирачот можел да ја активира ударната игла само ако бил повлечен до крај, затвораот останувал во задна положба по испукувањето на последниот куршум, а на задната

страна на затвораот над лежиштето на удираот имало игла која станувала видлива и лесно осетлива на допир ако куршумот се наоѓал во лежиштето на цевката. Единствена забелешка која можела да му се упати од страна на тогашните корисници била непрактичната положба на копчето за утврдување на рамката за муниција која наместо од страна на ракофатката се наоѓала на нејзиното дно од задната страна. Потребите на военото производство биле многу поголеми отколку што фирмата „Валтер“ можела да ги задоволи, па и некои други фабрики

Пиштолот бил првиот масовно произведуван и употребуван пиштол со двојна/единечна акција на светот. За тоа време бил многу современ пиштол.

Имал механизам за чкрапање кој располагал со двојно дејство, земен од моделите ПП и ППК, потоа две повратни пружини од двете страни на затвораот, сигурносна кочница на навлаката, па нов, многу успешен систем на забравување на цевката и затвораот

почнале да го произведуваат „П38“, а некои само одредени компоненти. Така, „Mauser“ и „Spreewerke“ произведувале комплетни пиштоли, додека „Fabrique Nationale Herstal“, „Waffen werke Brunn“ и „Zbrojevka“ произведувале затвораи. Рамки за муниција се произведувале во „Henel“ и „Првата чешка металска фабрика“, цевки и чкрапала во „Чешка фабрика за оружје“. Само во текот на војната се изработени повеќе од 1.200.000 парчиња на „Валтер П38“. Шведска веднаш купила одредена количина за својата војска и го нарекле „П39“. Многу современици сметале дека

после капитулацијата на Третиот рајх завршува и историјата на вооружувањето на Вермахтот во која се вклучени и пиштолите „П38“. Во мај 1945 година, сојузничките сили, по окупацијата ги заплениле повеќето произведени примероци од овој пиштол. Но тоа не бил крај на славниот Валтер, туку може да се каже и дека тоа значело нов почеток, бидејќи наредните педесетина години многу земји ширум светот го произведувале или сè уште произведуваат копии на пиштолот „Валтер П38“. Меѓу нив први биле Французите. По завршувањето на војната, погоните на Маузер се нашле во француската окупациона зона, а како Французите непосредно по завршувањето на војната се соочиле со колонијални судири во Индокина, одлучиле да се искористат производните погони на Маузер и од затекнатите делови продолжиле да го склопуваат пиштолот „П38“ во калибар 9 мм пара. До половината на 1946 година, германските работници за потребите на француската армија успеале да комплетираат 37.800 пиштоли. Оружјето се разликувало само по ознаките и по францускиот жиг од завршната контрола. Меѓутоа, тоа производство траело само до мај 1946 година, кога сојузниците донеле одлука на територијата на Германија да се сопре секое производство на оружје. Така, наведената фабрика, на барање на Русите, дословно била срамнета со земјата, па потоа Французите морале да ги активираат ресурсите во својата земја.

По патот на Французите, исто така тргнале и Чесите. Во мај 1945 по капитулацијата на Германија на нејзината територија, останале големи количини на трофејно оружје, но и големи капацитети на германската воена индустрија кои биле инсталирани на нејзина територија во периодот од 1939 до 1944 година. На пример, во гратчето Гротау ги затекнале погоните на „Spreewerke“, еден од трите главни производители на „Валтер П38“. Новоформираната армија на ЧССР во својот арсенал го вовела и трофејниот пиштол „П38“ под името „ЧЗ vz46“. Чесите во наследените погони успеале да склопат уште околу 3.000 пиштоли. Понатамошната репродукција на овие пиштоли била попречена од унификацијата на калибрите на пешадиското

вооружување која се спроведувала во земјите на Источниот блок, но и развојот на чешкиот пиштол со ознака „ЧЗ vz52“. Дел од пиштолите е отстапен на Израел, а остатокот на пиштоли и делови подоцна и на новоформираната ДР Германија.

Кога владата на Западна Германија повторно ја воспоставила својата војска во 1950-тите, повикот му бил доставен на Валтер за повторно враќање на „П38“ во непосредно производство. Бидејќи старата фабрика била во Источна Германија, окупирана од Советскиот Сојуз, тој изградил нова во Улм каде изработувал пиштоли за војската и за полицијата. Од 1957 до 2000 година речиси повеќе од 600.000 „П38“ излегле од линијата на „Валтер“. Германската војска продолжила да го користи „П38“ (П1), сè до 1994

остане во оперативна употреба сè до воведувањето на австрискиот „Глок П80“.

Изработен од евтини челични лимови и со неговите иновативни карактеристики, „Валтер П38“ бил многу побезбеден, полесен и пократок во однос на „Лугер П08“. Декокерот го ставил во категорија над популарните воени полуавтоматски пиштоли од неговото време, како што се „Колт 1911“, „Браунинг“ и „Токарев ТТ33“, кои честопати морале да бидат носени без куршум во цевка заради безбедност. Валтер се покажал многу успешен, што секогаш кога „П38“ ќе паднал во сојузнички раце, тој бил веднаш користен против неговите поранешни сопственици, додека Лугер бил чуван како спомен. Со толку многу произведени примероци, долго бил

година. Валтер се задржал во уште една држава – Австрија, која исто така била окупирана од сојузниците. Како што жандармеријата, а подоцна и војската ја вооружувале сојузниците, така меѓу отстапеното оружје се нашол и пиштолот „П38“, кој ќе

користен од страна на многу држави. „Валтер П38“ е толку влијателен кај современите модели на борбени пиштоли, што е речиси невозможно да се зборува за нив, а да не се споредат со него.

Александар Стојчевски

„ВАЛТЕР П38“ – ОПШТИ ПОДАТОЦИ:

КАЛИБАР:	9 мм Парабелум (Лугер)
АКЦИЈА:	единечна/двојна акција, полуавтоматски
ВКУПНА ДОЛЖИНА:	214 mm
ВИСОЧИНА НА ПИШТОЛОТ:	136 mm
ДОЛЖИНА НА ЦЕВКАТА:	125 mm
ТЕЖИНА СО ПОЛНА РАМКА:	1050 g
КАПАЦИТЕТ НА РАМКА ЗА МУНИЦИЈА:	8 куршуми

„KMW APVT“

На Саемот за воена техника „Eurosatory 2018“, кој се одржа во месец јуни 2018 год., германската команија „KMW“ за првпат официјално го претстави новото концепт оклопно амфибиско гасенично возило „APVT“ (Amphibious Protected Vehicle Tracked). Иновативниот приод во изведбата на возилото е неговата можност на копно да се движи како стандардно возило, а кога плови, напред да се движи со задниот дел, кој е специјално обликуван да овозможи мал хидродинамички отпор при пловење. Во предниот дел на возилото се сместени возачот и командирот (под нив е поставен водениот млазник за движење по вода), позади нив е главниот погон, па потоа транспортниот оддел за сместување на 8 војници, и на крај рампата за десантирање од возилото, а надворешно горе е поставен бранобранот. Развојниот проект е комплетно финансиран од команија „KMW“, а за намалување на развојните трошоци за подвозјето се користени сегменти од борбеното возило на пешадијата ПУМА. Возилото овозможува голема заштита (MLC 30) од мини и балистички проектили. За подобро и потивно движење, возилото поседува хидропневматска амортизација и композитно-гумени гасеници iDBT35. Возилото поседува АБХО-заштита и систем за ладење и греење. На кровот од возилото може да се постават различни борбени куполи, а на саемот е претставено со далечински управувана борбена купола RCWS 200+, која е опремена со автоматскиот топ Rh202, со калибар од 20 mm. Оваа купола може да прифати и тежок митралез со калибар од 12,7 mm, лансер на гранати со калибар од 40 mm или митралез со калибар од 7,62mm. Возилото поседува должина од 9,46 m, височина од 2,7 m и ширина од 3 m. Максималната тежината на возилото изнесува околу 30 тони, а поседува носивост од 5 тони. Како главен погон се користи дизел-мотор MTU, со моќност од 816 кс, во комбинација со автоматска трансмисија ZF. На копно возилото постигнува максимална брзина од 70 km/h, а при пловење 13km/h. Може да премине ров со ширина од 2,5 m и да искачи преграда со височина од 80 cm. На копно има автономија на движење од околу 550 km, а на вода 54 km. Основата на возилото може да се искористи и за развивање на командна, извиђачка или медицинска верзија.

Ивица Дамески

По повод одбележувањето на Денот на АРМ, 18 Август, на Воениот стадион во Градскиот парк во Скопје беше поставена изложба на борбени средства, техника и опрема на АРМ, збогатена со голем број активности на припадниците на АРМ. Граѓаните на Скопје и на Република Македонија, кои присуствуваа во голем број, имаа можност одблизу да се запознаат со материјално-техничките средства, борбените возила и вооружувањето на АРМ и со

АРМ

го прослави 18 Август заедно со граѓаните

армискиот хеликоптер „Ми-8/18“. Како дел од програмата беа прикажани и борбените вештини на припадниците од Баталјонот за специјални намени „Волци“, точката „Егзирцир“ на Баталјонот за почести, прелет на хеликоптерот „Ми-8/18“, приказ на обученоста на службените кучиња на АРМ и изведби од Воениот оркестар. За време на активната посетителите имаа можност да го пробаат традиционално доброто војничко гравче приготвено од припадниците на Логистичката бригада,

но и да го проверат крвниот притисок од страна на припадници на Военомедицинскиот центар. Секако дека се делеше и нашиот магазин „Штит“ за којшто граѓаните покажаа голема заинтересираност и се бараше примерок повеќе. На оваа заедничка прослава и дружење на граѓаните со припадниците на Армијата на Република Македонија присуствуваа и министерката за одбрана Радмила Шекеринска и началникот на ГШ на АРМ, генерал-мајор Васко Ѓурчиновски.

Оклопно возило „Bushmaster 4x4“

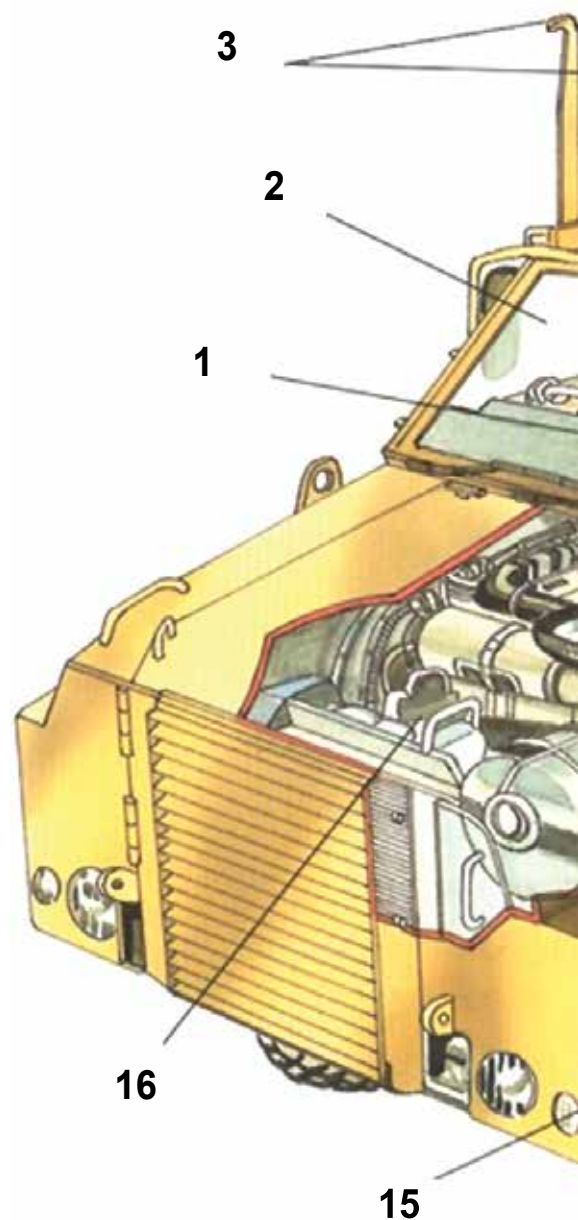
Оклопното возило „Bushmaster 4x4“ припаѓа во класата MRAP-возила, а неговата основна намена е обезбедување заштитен транспорт на пешадиските единици кои се десантираат од возилото пред да стапат во борбено дејство. Производител на возилото е компанијата „Thales Australia“ (поранешна „Australian Defence Industries“) и досега се произведени 1.072 возила. Возилото е изработено од заварени челични плочи кои обезбедуваат оклопна заштита по стандардот STANAG 4569 ниво 1, а со поставување на дополнителни челични или керамички плочи до ниво 3. Долниот дел на возилото поседува висок клиренс и „V“ облик, со цел пренасочување на експлозивниот млаз од мините или импровизираните експлозивни направи, притоа обезбедувајќи заштита од мини по стандардот STANAG 4569 ниво 3, односно до 9.5 ТНТ-експлозив. „Bushmaster 4x4“ поседува стандардна градба за MRAP-класата возила. Односно, во предниот дел е вграден 6-цилиндарскиот турбо дизел-мотор „Caterpillar 3126E 7.2L“, со моќност од 300 кс, во комбинација со трансмисијата ZF 6HP502 ECOMAT G2, која поседува 6 брзини за движење напред и една брзина за движење назад. Веднаш одзади е управувачкиот дел каде е сместен возачот и командирот/нишанџијата, а зад нив е транспортниот оддел каде е сместено десантното одделение од 8 војници. По потреба во возилото може да се превезува товар со тежина до 4 тони. Вкупниот волумен на внатрешниот простор изнесува 11.2 м³. За подобра прегледност од управувачкиот дел, вградена е една голема блиндирана шофершајбна и две бочни блиндирани стакла. Кај транспортниот оддел, во зависност од верзијата, на бочните страни се вградени по 3 или 2 блиндирани стакла, кои овозможуваат поголема свесност на војниците за моменталната состојба на теренот. Војниците во возилото влегуваат преку голема задна врата (се отвора на десната страна), која е опремена со едно блиндирано стакло. Кровот на возилото може да биде опремено со

3 или 4 отвори. На бочните страни од конструкцијата надворешно се поставени метални шкафчиња кои поседуваат вкупна зафатнина од 2 м³, чија намена е сместување на потребната опрема за возилото и за војниците. Стандардно оклопниот транспортер на кровот е опремен со 3 постаменти на кои се поставени пушкомитралези (FN MAG) со калибар од 7,62 mm, но може да биде опремен и со една далечински управувана борбена станица, на која е поставен тешкиот митралез „M2 HB“ со калибар од 12,7 mm или со автоматски лансер на гранати, со калибар од 40 mm. По потреба на корисникот, страничните прозори може да се опремаат со пушкарници за дејство од внатрешноста на возилото.

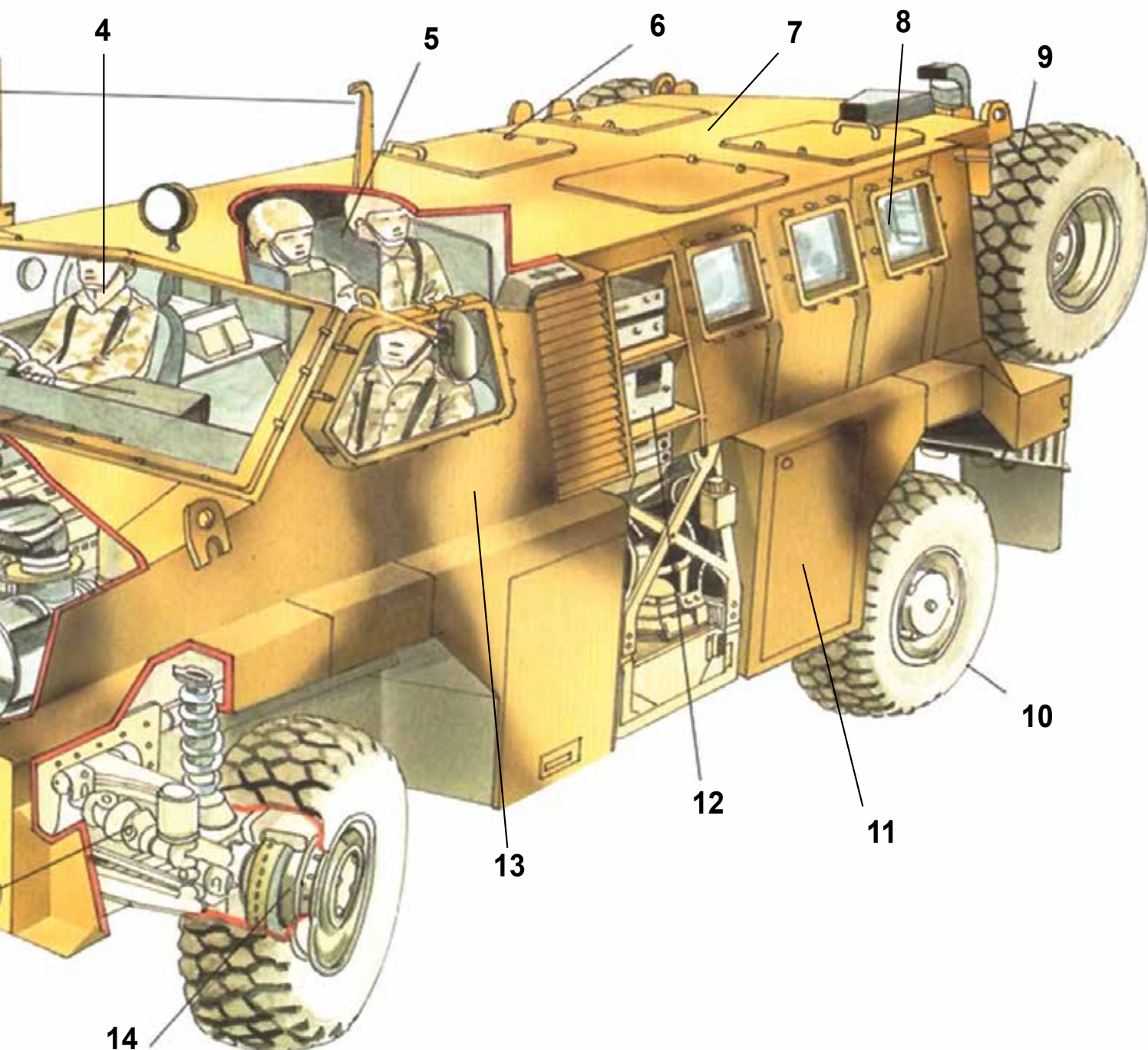
По барање на корисникот возилото може да се опреми со: АБХО-заштитен систем, агрегат за струја, дневноноќни камери, расклопувачки јарбол со FLIR-опрема за извидување, систем за детекција на истрел (по правец), систем за детекција од ласерска озраченост, систем за електронско попречување, валјаци за противминско дејство, автоматски противпожарен систем, систем за складирање на ладна питка вода од 250 литри, пушкарници на бочните блиндирани стакла, чекрк со сајла за извлекување до 10 тони и друго. Возилото може да влече и приколка со товар од 4 тони.

Благодарени на интелегентно осмислената конструкција која е лесно приспособлива, од возилото се развиени повеќе верзии: оклопен транспортер, класична транспортна верзија со оклопна кабина, командно возило, амбулантно возило, сервисно возило, борбено инженериско возило, носач на минофрлач од 81 mm, верзија за противвоздушна одбрана со ракети RBS-70, возило за чистење од мини и импровизирани експлозивни направи, противпожарно возило, полициско возило и други возила. Корисници на возилото се следните држави: Австралија, В. Британија, Холандија, Јапонија, Индонезија, Фиџи и Јамајка.

Ивица Дамески

1. Позиција на климатизерот
2. Блиндирано стакло
3. Секачи на жици
4. Позиција на возачот
5. Ергономски седишта со заштита од мини
6. Отвор на транспортниот простор
7. Моноволуменски простор со вкупно 11.2 м³
8. Блиндирано стакло
9. Позиција на резервно тркало
10. Пневматици „Michelin 395/85 R20“, со run flat-гумени вметнувања

- 11. Надворешен транспортен простор
- 12. Комуникациски системи
- 13. Оклопната заштита на телото е STANAG 4569 ниво 1, со можност за надградба до ниво 3.
- 14. Систем за автоматска регулација на притисокот во пневматикот
- 15. „AxleTech 4000“, комбинирана независна амортизација
- 16. Турбо дизел-мотор „Caterpillar 3126E 7.2L“, со моќност од 300 кс

ТАКТИЧКО- ТЕХНИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА „BUSHMASTER 4X4“	
ЕКИПАЖ	1+9
ДОЛЖИНА	7.180 mm
ВИСОЧИНА	2.650 mm
ШИРОЧИНА	2.480 mm
КЛИРЕНС	430 mm
ТЕЖИНА ПРАЗЕН	11.4 тони
БОРБЕНА ТЕЖИНА	15.4 тони
ПОГОН	Турбо-дизел Caterpillar 3126E 7.2L со моќност од 300 кс
МАКСИМАЛНА БРЗИНА	100 km/h
АВТОНОМИЈА НА ДВИЖЕЊЕ	800 km/h
КАПАЦИТЕТ НА ГОРИВО	300 литри + 19 литри (внатрешно заштитени)
ВЕРТИКАЛНА ПРЕПРЕКА	460 mm
ВОДЕНА ПРЕПРЕКА	1.2 m (без подготовка)
ПРЕДЕН НАКЛОН	60%
БОЧЕН НАКЛОН	35%

„С-400 – Триумф“

Руски ракетен систем за ПВО

Системот „С-400“ е дизајниран да се ангажира во услови на електронско попречување, против стратегиски и тактички авиони, стратегиски и тактички балистички ракети, балистички ракети со среден дострел и други нападни средства од воздух, со максимален дострел до 400 км и на височина до 30 км. Овој ракетен систем може да се користи против крстосувачките ракети „Тома-hawk“ и други видови ракети, вклучувајќи ги и прецизно водените како авионите AWACS. Ракетниот систем „С-400“, исто така, може да открие воздухоплови со „stealth“ технологија на сите височини при нивно борбено ангажирање. Овој ракетен систем за противвоздушна одбрана истовремено може да следи до 36 цели. Работата за развој на ракетниот систем „С-400“ е олицетворение на соработката помеѓу програмерите на повеќе компании за развој на оружје. Покрај „Almaz Central

Ракетниот систем „С-400“ наречен „Триумф“, со НАТО кодификација „SA-21“ или „Growler“, претставува ракетен систем „земја-воздух“, произведен од страна на компанијата „Алмаз-Антеј“

Design Bureau“, вклучени се и водечките претпријатија на руската одбранбена индустрија, како што се Фабричкото биро за дизајнирање машини за градежни работи на „Fakel“, Новосибирскиот истражувачки институт за инструменти, Специјалното биро за дизајнирање на машини за изградба од Санкт Петербург и голем број други претпријатија. Стандардно опремен баталјон за ПВО со систем „С-400“, се состои од најмалку осум лансери со 32 ракети и мобилно командно место. Главните разлики помеѓу „С-400“ и неговиот претходник „С-300“ лежат во понатамошните усовршувања на радарот и софтверот, како и додавањето на дополнителни четири нови типови на ракети. „С-400“ влезе во служба во руските вооружени сили на 28 април 2007 година, заменувајќи го системот за противвоздушна одбрана „С-300“. Почнувајќи од септември 2008 година, Русија има ставено во функција два

системи. Руската армија планира да опреми со овој ракетен систем 18 баталјони до 2020 година, како столб на своите ракетни способности базирани за земја. Во април 2009 година, за време на изложбата во Истанбул, „Рособоронекспорт“ објави дека турската влада изразила силен интерес за купување на ракетниот систем „С-400“. Во 2014 година беше постигнат првиот договор за испорака на најмалку шест баталјони за Кина. Исто така, „С-400“ е извезен и во Алжир. Во 2017 година, Саудиска Арабија потпиша договор за купување на овие системи за противвоздушна одбрана од Русија. Во 2018 година, Турција го нарача овој систем за противвоздушна одбрана со рок на испорака до 2020 година. Ракетниот систем „С-400“ во варијантата за извоз носи ознака „С-400 М“.

На едно возило за транспорт на лансерите се монтирани четири контејнери. Во секој контејнер може да се смести една ракета „48N6E“ или четири ракети „9M96“. Системот „С-400“ е монтиран на камион со ознака „BAZ-64022“ со влека 6x6. Во борбена позиција, два хидраулични приклучоци се спуштаат на земја на секоја страна на приколката, за да се изнивелира и да се стабилизира возилото за време на лансирањето. Системот „С-400“ користи ракети со ознака „9M96E“ и „9M96E2“.

Овој ракетен систем, исто така, може да ја користи ракетата со ознака „48N6E“ на претходникот „S-300 PMU-1“ системот и ракетата со ознака „48N6E2“ на „S-300 PMU-2 Favorit“ системот. Ракетата со ознака „48N6E“ беше успешно тестирана на 12 февруари 1999 година. Можноста за користење на повеќе видови ракети за противвоздушна одбрана со различни ефективни дострели, обезбедува модулarna способност на системот, што овозможува да се постави слоевита противвоздушна одбрана. Ракетата за системот „С-400“ има максимален дострел до 400 км и може да погоди голем број на различни воздушни цели со висока прецизност. Влекачот на системот „С-400“ е на рускиот камион 6x6 „BAZ-64022“,

но овој ракетен систем е монтиран и на камионот „Almaz 5P90SE“ или „Almaz 5P90TMU“. Средствата и опремата за командување и контрола на ракетниот систем „С-400“ се компатибилни со различни автоматизирани системи за контрола и радари. Покрај новите ракети за противвоздушна одбрана, системот може да ги користи и постарите со ознака „S-300 PMU“. Ракетниот систем „С-400“ ги користи: новиот радарски систем со ознака „92N2E“, кој е монтиран на новиот камион 8 x 8 „MZKT-7930“, батериски аквизициски радар „96L6“, монтиран на камион 8x8 „MZKT-7930“ и нов 3Д-аквизициски радар „91N6E“ (НАТО ознака „Big Bird“). Овој ракетен систем го користи командното место „55K6E“, монтирано на камион 8 x 8 „Урал 532301“. На командното место се контролира ситуацијата во воздушниот простор и се командува и се контролира секое поединечно возило со лансери. Сликата за ситуацијата во воздушниот простор ја добива од повеќе радари, меѓу кои и од радари со голем дострел, со тоа ги следи и ги приоритизира заканите и ги координира сите ракетни батерии. Како опционални радари за системот „С-400“ се користат радарот „59N6“ или „Противник ГЕ“ и радарот „67N6“ или „Гама ДЕ“, кои работат во фреквентен опсег на L-band но, исто така, се користи и радарот „1L119“ или „Небо СВУ“ во VHF-подрачје. Се тврди дека радарот „Небо“ е успешен во откривање на воздухоплови изработени со „stealth“ технологија.

Трајче Денчевски

СПЕЦИФИКАЦИИ	
ТИП	ВООРУЖУВАЊЕ
Ракетен систем „земја-воздух“ со голем дострел	Четири ракети во посебни контејнери
ЗЕМЈА-ПРОИЗВОДИТЕЛ	ДОСТРЕЛ
Русија	„48N6E“: 150 км; „48N6E2“: 200 км; „9M96E“: 40 км; „9M96E2“: 120 км; „9M83M/9M82M“: 400 км
ДИЗАЈНЕР	СИСТЕМ ЗА НАВЕДУВАЊЕ
„Almaz Central Design Bureau“	Командно и активно радарски
ВРЕМЕ ЗА РАСПОРЕДУВАЊЕ	РАДАРИ И СИСТЕМ ЗА КОНТРОЛА
За распоредување на системот од маршевска во борбена положба се потребни 5 до 10 мин. Од борбена положба до лансирање до 3 мин.	Набљудувачки радар „64N6“. Радар за мали висини „76NG“. Радар за контрола на огнот „36N85“. Систем за контрола „86M6E“ и станица за операции „54K6E“.

„FENЕК“

Малата пустинска лисица

Развојот на „LGS Fenek“ започнува во раните 1990-ти години како тринационален проект на Франција, Германија и Холандија. На крајот, споредбите помеѓу прототипот „Zobel“ и „Panhard/MaK VBL“ се свртија во корист на „Zobel“ и после тоа Франција се повлекува од проектот. Меѓутоа „Zobel“ е модифициран со „DAF/Wegmann“ и сосема поинаков од финалниот прототип кој во 1994 година победи на натпреварувањето. Имено, позицијата на возачот беше многу поназад. На крајот дизајнот е прочистен во периодот од 1995 до 2000 година, што доведе до поместување на позицијата на возачот во предниот дел. Кратенката LGS се однесува на Leichter Gepanzerter Spähwagen или лесно оклопно извидувачко возило „LGS Fenek“, беше проект на Бундесверот, чија цел беше замена на постарите возила кои беа во служба како „Luchs“, додека

Оклопното извидувачко возило на тркала „LGS Fenek“, произведено од страна на „Krauss-Maffei Wegmann- (KMW)“ од Kassel, Германија и „SP Aerospace and Vehicle Systems BV“ од Холандија (конзорциум ARGE Fenek), е развиено за холандската и за германската армија

армијата на Кралството Холандија ќе ги заменат своите возила „M113“. Под владин благослов, холандската „Special Products Aerospace“ се приклучува во KMW (Krauss Maffei Wegmann), првично договорено за заедничко производство, а подоцно и турскиот FNSS Defence Systems интервенираше за обезбедување на модели на вооружување. Оклопното

извидувачко возило на тркала „Fenek“ е развиено за армиите на Холандија и на Германија. Во април 2000 година прототипот на KMW беше подготвен и ги заврши сите тестирања во наредната година во декември, кога беше постигнат договор за комбинирана холандско-германска набавка на 612 возила, од кои 202 извидувачки возила, 130 MRAT (medium-range anti-tank) и 78 возила за општа намена за холандската армија и 178 извидувачки, 24 борбено-инженерски и 4 возила од верзијата артилериски набљудувачки возила за Бундесверот. Првите испораки започнаа во 2003 година и продолжија сè до 2015 година за германската армија. Сепак, во 2004 година „SP Aerospace“ банкротираа и беше заменета со новосоздадената компанија „Defence Vehicle Systems“, која имаше задача да го комплетира производството за холандската армија. Во јуни 2006

„Fennek“ е лесно оклопно извидувачко возило 4x4 (4WD,) оперирано од тричлена посада, распоредено по единици од две возила. Извидничката екипа опремена со ова возило може да работи самостојно во период од 5 денови

година беше испорачано 100-тото возило за холандската армија.

„Fennek“ е лесно оклопно извидувачко возило 4x4 (4WD) оперирано од тричлена посада, распоредено по единици од две возила. Извидничката екипа опремена со ова возило може да работи самостојно во период од 5 денови.

Лесното оклопно извидувачко возило 4x4 „Fennek“ (познато и како мала пустинска лисица), моќно и компактно возило, кое е доволно големо за да овозможи да се вградат голем број на борбени модули и сите видови на конфигурации лесно може да бидат поставени. Трупот е направен од целосно заварен челик RHA со ниво на заштита STANAG 2 (огнено оружје калибар 7,62 мм со дополнителна оклопна заштита, шрапнели, противпешадиски мини), има колективна NBC-заштита интегрирана во системот за климатизација во одделот на екипажот. Дополнителната оклопна заштита може да се избере во согласност со побарувањата на мисијата. Неговиот погонски состав опфаќа можност за избор на погонот на 2 или на 4 тркала, централен систем за наддување на гумите кој се приспособува на сите видови конфигурации на терен со способност за движење од 115 km/h на рамен терен благодарение на моќниот и докажан (240hp-179kW) „Deutz“ дизел-мотор сместен на задната страна на возилото. Моторното одделение е опремено со систем за гасење на пожар и предупредување, кој може да се активира автоматски или рачно. Пристапот на возилото е овозможен на страничните врати. Природно светло е обезбедено со помош на 5 непробојни стаклени отвори, од кои двата тесни отвори се странично, додека останатите 3 се напред кај одделот на возачот.

Големата специфичност на концептот, кој овозможува супериорни извиднички способности е системот за опсервација од втората генерација кој се состои од продолжен јарбол за набљудување, кој може да се подигне 2 метри над возилото, овозможувајќи целото возило да остане сокриено бидејќи вкупната висина на возилото со јарболот е 3,29 метри вкупно. Системот за набљудување на овие извидувачки возила е „Rheinmetall Defence Electronics (поранешен STN Atlas Elektronik) BAA“, кој опфаќа термална камера, CCD-дневна камера за набљудување и ласерски далечинометар кој е безбеден за очите и инсталиран во главата на сензорот, монтиран на продолжниот јарбол

и е во врска со GPS-системот на возилото и централниот инерцијален навигационен систем кој овозможува точно одредување на положбата на возилото и северната насока. Главата на сензорот може да се контролира по азимут и елевација и да се подигне на висина од 3,29 метри над земјата, односно 1,5 метри над кровот на возилото. Предната положба на седиштето на возачот му овозможува на возачот видно поле поголемо од 180° низ шофершајбната и страничните прозори. Камерата со заден поглед монтирана на задниот дел на возилото и мониторот интегриран во таблата со инструменти на возачот, овозможуваат брзо маневрирање во вонредни ситуации. Возачот може да го употреби кабелот за извлекување на своето или на некое друго возило. Набљудувачот може да помине на

Големата специфичност на концептот, кој овозможува супериорни извиднички способности е системот за опсервација од втората генерација кој се состои од продолжен јарбол за набљудување, кој може да се подигне 2 метри над возилото, овозможувајќи целото возило да остане сокриено бидејќи вкупната висина на возилото со јарболот е 3,29 метри

забележаните цели (линиски 10 км од погледот), притоа обележувајќи ги точките од интерес и да ги пренесува податоците до командното место и другите возила и хеликоптери, податоци кои можат да бидат прикажувани на дигиталните дисплеи за приказ на бојното поле. Дополнително постои и сензор за локација и идентификација на теренот кој овозможува следење на невидливите точки од страна на екипажот.

Јарболот може да се демонтира и да се фиксира на статив на изложена локација за употреба на одредена оддалеченост од возилото до 40 метри со далечински управувач и единица за прикажување. Возилата на Бундесверот исто така имаат минијатурни беспилотни летала „Aladin“ (UAVs) во комплетот (опсег од 10 км). Покрај тоа, возилата „Fennek“ може да послужат како артилериски возила со команден и систем за контрола на огнот „Adler II“.

Извидувачките возила можат да бидат вооружени со митралез 12,7 мм или 40 мм автоматски фрлач на гранати. Опсегот на вооружувањето обично е лимитиран на далечински управуван митралез M2HB 12.7 mm (холандска верзија) од десната страна или „Rafael Spike MR“ против тенковска ракета (Gill) или „MRAT ATGM“, и Rheinmetall MG3 кој може да се замени со „Heckler & Koch GMG 40 mm“ автоматски топ (германска верзија). Постои и AA-холандска верзија опремена со Stinger Weapon Platform, со понуда од 18 Raytheon Stinger, изработени од турската компанија „Aselsan“. Овој систем, исто така може да се користи демонтиран оддалеку. Постои и сет од 2x3 димни гранати за лансер сместени во задниот дел. Системот за набљудување се состои од перископ изведен од PERI Z 17, кој моментално е во употреба. Како опција перископот може да се надогради со засилувач на сликата или со други дополнителни модули. Двете земји имаат распоредено оклопни извидувачки возила „Fennek“ во Авганистан за поддршка на мисијата ISAF од 2004 година. Едно возило на Бундесверот било погодено со IED во 2007 година во Урузган, при што еден член од екипажот загинал, а двајца биле повредени. Уште едно возило настрадало од напад со RPG, при што металот е пробиев од млазот, но последната оклопна заштита „spall liner“ го заштитила екипажот кој претрпел само полесни повреди. Бундесверот ги имаше распоредено своите „Fennek“ возила

за брза реакција (Joint Fire Support Teams-JFST) од 2008 година, после искуствата од Авганистан, следејќи ги вештините на предните набљудувачи и предните контролори на воздушниот простор. Тука, исто така, има и инженериски корпус од 24 возила во варијанта позната како „Engineer Management/reconnaissance vehicle“. Останатите спецификации на оклопно-извидувачките возила „Fennek“ се:

- должина: 5,58 метри;
- ширина: 2,55 метри;
- висина: 1,79 метри
- тежина 5,5 тони;
- мотор: Deutz diesel 179 kW (239 hp)
P/w ratio 18.5 kW/tonne;
- посада: 3+0 (возач, оператор и нишанџија);
- вооружување: Rheinmetall MG3 7.92 mm NATO/M2HB 12.7 mm HMG;
- автономија на опсег: 860 km;
- максимална брзина на пат: 115 km/h;
- оклопна заштита: 12,7 mm фронтално и странично;
- совладување на наклон од 60%;
- совладување на страничен наклон 35%;
- совладување на водена препрека: 1 м.

Во октомври 2006 година, возилата „Fennek“ од армијата на Кралството Холандија беа распоредени во јужниот дел на Авганистан во поддршка на мисијата ISAF. Во ноември 2007 година, германската армија нарача дополнителни 10 возила „Fennek“ за армиските Joint Fire Support Teams-JFST. Секој од петте тимови побарува по 2 возила „Fennek“. Трошоците за производство на овие возила биле приближно околу 34 милиони евра. Во мај 2008 година компанијата KMW најави развивање на двомоторни варијанти на возилата „Fennek“ генеричка платформа „Fennek 2 (GP-F2)“ со независен возен погон за предните и за задните оски. Во октомври 2008 првото од 24-те возила од варијантата „Fennek“ беше предадено на германските армиски „Пионери“ од борбената инженерија. Во август 2009 година комитетот за буџет на германскиот Парламент ја одобри набавката на уште еден сет од 10 „Fennek“ возила за (Joint Fire Support Teams-JFST). Одобрението дозволува формирање на дополнителни 5 тимови за огнена поддршка опремени со вакви возила. Тактичкиот команден и контролен систем (TCCS) им овозможува на извидувачките возила да бидат интегрирани во информацискиот, во командниот и во контролниот систем. Ова се постигнува со помош

на дигитализирани мапи кои ја покажуваат позицијата на своите возила, целите и моменталното опкружување на бојното поле. Овие податоци се ажурираат преку HF и VHF-пренос на податоци помеѓу возилото и командното место. Компанијата „EADS Radio Communications Systems“ од Улм, Германија, го испорачуваат радиосистемот на кратки бранови HRM 7000. Во октомври 2006 година првото производство на возилата „Fennek“ со новиот команден и систем за контрола на огнот FuWES ѝ беше испорачан на германската армија. FuWES ги поврзува сензорите за набљудување на возилото со другите платформи, овозможувајќи побрз и посигурен пренос. Останатите возила кои се веќе испорачани во Германија дополнително ќе бидат опремени со системот. Во септември 2005 година,

армијата на Кралството Холандија со турската компанија „Aselsan“ нарача 18 лансирни системи „Raytheon Stinger“, „земја-воздух“ ракетни системи, кои ќе бидат монтирани на возилата „Fennek“ и ќе ги заменат самоодните возила за противвоздушна одбрана „Gepard“. Лансерите ќе се базираат на Pedestal Mounted Air Defence System (PMADS) на „Aselsan“, кои се произведуваат за турските вооружени сили. PMADS е далечински контролирана монтажа со сензорски пакет кој вклучува инфрацрвена камера, ТВ-камера и ласерски далечиномертар. Првата „Fennek“ SWP (Stinger weapon platform) е испорачана во мај 2007 година, а во служба влезе во јануари 2009 година. Почнувајќи од 2000 година, па сè до 2015 година, произведени се повеќе од 700 возила.

Идриз Идризоски

„Mitsubishi“

Во Јапонија постојат три главни производители на воздухоплови познати како јапонските конгломерати и тоа: „Mitsubishi“, „Kawasaki“ и „Fuji Heavy Industries“. Овие компании првично го следеле деловниот модел базиран на формирање стратешки партнерства со странски, обично американски компании. Соработката се однесувала на лиценцирано производство на нивни производи, а истовремено градење на сопствена способност за проектирање и производство на воздухоплови преку процесот на работата и трансферот на технологијата. Со тек на времето овие партнерства се губеле, сè до моментот на спојување на „Mitsubishi“ со „Sikorsky“, на „Kawasaki“ со „Boeing“, како и на „Fuji“ со „Bell“. Со искуството што го изградиле како носители на лиценца и подизведувачи, јапонските компании почнале да произведуваат и да нудат свои производи на пазарот. „Mitsubishi Heavy Industries, Ltd.“ е јапонска мултинационална компанија за инженерство, електрична опрема и електроника со седиште во Токио, Јапонија. Основана е во далечната 1914 година. Таа станала најголема приватна компанија во Јапонија, активна во производството на бродови,

„Mitsubishi Heavy Industries, Ltd.“ е јапонска мултинационална компанија за инженерство, електрична опрема и електроника со седиште во Токио, Јапонија. Основана е во далечната 1914 година. Таа станала најголема приватна компанија во Јапонија, активна во производството на бродови, тешки машини, железнички возила и воздухоплови (цивилни и воени). „Mitsubishi F-1“ е првиот јапонски, домашно развиен и изграден суперсоничен, воен авион. „Mitsubishi MH2000“ е првиот хеликоптер на Јапонија од компанијата „Mitsubishi Heavy Industries“, која има единствена одговорност за развој и производство на трупот и моторите

тешки машини, железнички возила и воздухоплови (цивилни и воени). Постои цел сет на производи од оваа компанија, пред сè за воената индустрија, како на пример: воздушни компоненти, авиони, хеликоптери, машински компоненти, хидраулична опрема, наведувани проектили, бродови, подморници и вселенски возила. Компанијата е 23-тиот најголем светски конструктор за потребите на одбраната, мерена со приходите од одбраната и најголема компанија со седиште во Јапонија. Во 50-тите години од минатиот век, компанијата повторно започнала со бизнисот во воздушната индустрија. Заедно со другите големи јапонски компании, таа била вклучена во дизајнот и производството на „NAMC YS-11“, првиот јапонски комерцијален авион што влегува во производство после Втората светска војна. Во 1956 започнала да работи на дизајнот на „Mitsubishi MU-2“, кој станал првиот постоен авионски дизајн на компанијата. Во секторот за одбрана „Mitsubishi Heavy Industries“ има произведено борбени авиони за воздухопловните сили за самоодбрана (Japan Air Self-Defense Force) и противподморнички хеликоптери за поморските сили за самоодбрана (Japan Maritime Self-Defense Force).

Производството во соработка со САД се должи на следните воздухоплови: „F-86 Sabre“, „Lockheed F-104 Starfighter“ и „McDonnell Douglas F-4 Phantom“. Понатаму, компанијата произвела 139 борбени авиони „Mitsubishi F-15J“ од 1981 година и 200 модели „Sikorsky S-70“, како и „H-60“ од 1989 година, во двата случаи под лиценцирано производство. На сето ова се надоврзува и нејзината важна улога во јапонската програма за балистички ракетни одбранбени системи (Japanese Ballistic Missile Defense System program). Во секторот на вселенски системи, таа е производител на возила за лансирање на јапонски ракети, а е вклучена и во програмата на Меѓународната вселенска станица.

Авион „Mitsubishi F-1“

„Mitsubishi F-1“ е првиот јапонски, домашно развиен и изграден суперсоничен, воен авион. Две компании, „Mitsubishi Heavy Industries“ и „Fuji Heavy Industries“, заеднички го развиле овој проект. На прв поглед наликувал на францускиот авион „Jaguar“, но станува збор за посебен јапонски проект (иако ги користи истите мотори). Неговата примарна улога е подморнично војување, а секундарната улога е напад по копнени цели, но со ограничени

можности за проектили „воздух-воздух“. Воената индустрија повторно била изградена после завршување на Втората светска војна. Ова се случило особено по напуштање на територијата на Јапонија од страна на САД во 1952 година, кога дошло до формирање на силите за самоодбрана на Јапонија. Во средината на 60-тите години, јапонските воздухопловни сили за самоодбрана започнале со студии за напреден школски авион, кој исто така можел да се модифицира за да служи за евентуалните напади против непријателот. Откако ја разгледале можноста за производство на лиценци на „T-38 Talon“ и „Sepecat Jaguar“, Јапонија одлучила да развие сопствен авион. Станувало збор за суперсоничен авион кој го извел својот прв лет во 1975 година, а во службата влегол во текот на 1978 година. Авионот „F-1“ бил заменет со „F-2“, развиен во Јапонија и во САД, а базиран на моделот „F-16C/D“. Последните шест активни „F-1“ биле пензионирани на 9 март 2006 година, откако достигнале 4000 часовен лимит на авионската конструкција.

Хеликоптер „Mitsubishi MH2000“

„Mitsubishi MH2000“ е првиот хеликоптер на Јапонија од компанијата

„Mitsubishi Heavy Industries“, која има единствена одговорност за развој и производство на трупот и моторите. Во развојот на „MH2000“, главната цел, пред сè, била насочена на безбедноста, економичноста и ниското ниво на бучава. Програмата била лансирана во 1995 година со цел исполнување различни мисии, вклучувајќи: патнички и деловен превоз, спроведување на законот, пребарување и спасување и итни медицински услуги. Хеликоптерот е наменет како лесен повеќенаменски воздухоплов со капацитет за превезување на 6-8 патници во зависност од конфигурацијата. Главниот редуктор и другите погонски механизми се наоѓаат зад патничката кабина за да се минимизира внатрешната бучава и вибрациите. Лопатките на главниот и опашниот ротор се направени од композитни материјали. Првиот од четирите развојни авиони полетал на 29 јули 1996 година. Јапонската сертификација била доделена во август 1997 година. Ниските нивоа на интерес за хеликоптерот сепак го принудиле „Mitsubishi“ да ја запре продажбата на „MH2000“ во септември 2004 година.

Драган Павловски

ГЕНЕРАЛНИ КАРАКТЕРИСТИКИ – „MITSUBISHI MH2000“

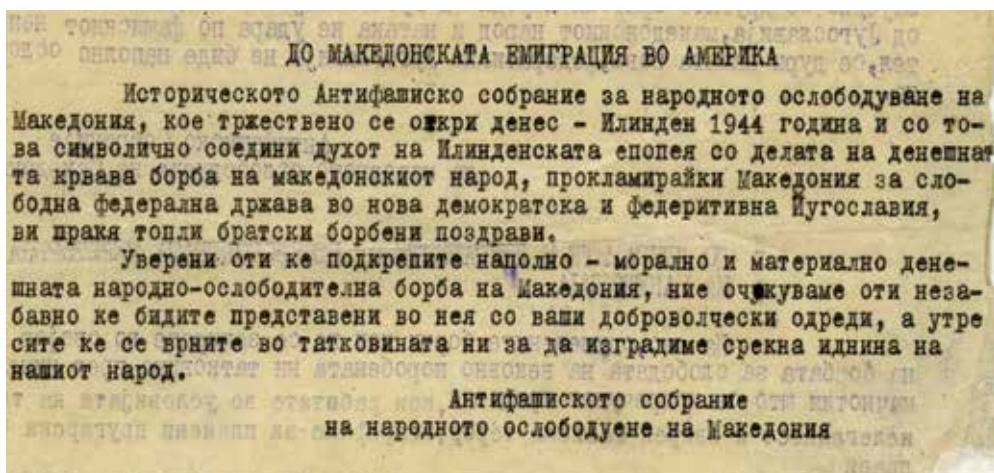
ПОСАДА	1- 2 пилоти
КАПАЦИТЕТ	максимум 8 патници, 2000 килограми товар
ДОЛЖИНА	12.2 метри
ВИСИНА	4.1 метри
ТЕЖИНА НА ПРАЗЕН ХЕЛИКОПТЕР	2500 килограми
МАКСИМАЛНА ТЕЖИНА НА ПОЛЕТУВАЊЕ	4500 килограми
МАКСИМАЛНА БРЗИНА	278 км/час
ВРЕМЕТРАЕЊЕ НА ЛЕТ	04.00 часа, во зависност од конфигурацијата
МАКСИМАЕН ДОЛЕТ	777 КИЛОМЕТРИ

Македонско-американските во периодот на Втората свет и по Првото заседание на АС

Во текот на Втората светска војна бележиме зголемен интерес на американските специјални воени мисии на Балканот и во Македонија, како и бројни настани кои се дел од заедничка македонско-американска воена историја. Особено важен белег даваат објективните гледишта на американската воена дипломатија за посебната на македонската нација, за развојот на македонското национално прашање до степен на препознавање и признавање на државноста на Македонија во екот на завршните години на Втората светска војна. Голем број Македонци кои емигрирале во САД биле мобилизирани во американската армија и во клучните операции во војната го положиле и својот живот. Таков е случајот со водникот Панде Матевски од Битола, кој заедно со својот брат Петар, како американски

Во Втората светска војна, македонското народноослободително движење, заедно со Армијата на САД во 1941 година ја започнаа вооружената борба против фашизмот и оската Берлин – Рим – Токио

Односи ска војна НОМ

војник учествувал во Операцијата за истоварување на сојузничките сили во Нормандија, при што и загинал на 6 јуни 1944 година. Панде Матевски, како и други Македонци, заминува во САД на печалба како полуквалификуван работник за обработка на метал, од каде што е регрутиран во американската армија на 13 мај 1941 година во Чикаго, Илиноис, како водник прва класа. Податоците од архивите сведочат дека Панде загинал во акција во борбите во Нормандија на 4 јули 1944 година, а неговото тело било вратено во Битола во 1950-тите години каде што и денес почива. Братот Петар ја дели судбината на Панде како американски војник, но тој успеал и покрај бројните рани да ја преживее војната. Како што велат авторите на снимениот краток документарен филм „Војникот Рајан од Битола“, Ивана Димитровска и Силвана Петрова-Насух, „Битола и Македонија

Во најважните моменти од Народноослободителната и антифашистичката војна на Македонија за време на конституирањето на македонската држава на Првото заседание на АСНОМ на 2 август 1944 година била потенцирана силна и безрезервна заемна македонско-американска поддршка во заедничката борба на страна на антифашистичкиот сојуз

се полилеј на безброј вакви македонски судбини. Војници, патеписци, херои, синови на Македонија кои чекаат да се раскаже нивната приказна. Немало војна во историјата на светот во која не учествувале Македонци.“ Во најважните моменти од Народноослободителната и антифашистичката војна на Македонија за време на конституирањето на македонската држава на Првото заседание на АСНОМ на 2 август 1944 година била потенцирана силна и безрезервна заемна македонско-американска поддршка во заедничката борба на страна на антифашистичкиот сојуз. Во телеграмата испратена од Првото заседание на АСНОМ до претседателот на САД, господинот Франклин Рузвелт, се вели: „По случај отворањето на Првото заседание на Антифашистичкото собрание на народното ослободување на Македонија,

делегатите на македонскиот народ испраќат на Вас, а преку Вас и на народите на САД, своите бројни поздрави. Македонскиот народ со големо одушевление ги следи сјајните успеси на вашата јуначка армија во борбата против заколнатиот душман на малите народи – Хитлеровата Германија. Тој отсега – после формирањето на АСНОМ, својот врховен законодавен и извршен орган – уште повеќе ќе ги мобилизира своите сили, како би заедно со другите народи на Југославија ја убрзал сојузничката победа над фашизмот.“

Во телеграмата испратена од Првото заседание на АСНОМ до македонската емиграција во Америка се вели:

„Историческото народно собрание на македонскиот народ, кое тржествено откри денес – Илинден, 1944 година – и

со тоа симболично соедини духот на Илинденската епопеја со делата на денешната крвава борба на македонскиот народ, прокламирајќи Македонија за слободна федерална држава во нова, демократска и федеративна Југославија, ви праќа топли, братски, борбени поздрави. Уверени оти наполно ќе ја поткрепите – морално и материјално – денешната народно-ослободителна борба на македонскиот народ, ние очекуваме оти незабавено ќе бидете претставени во неја со ваши доброволчески одреди, а утре сите ќе се врнете во татковината ни за да изградиме среќна иднина на нашиот народ.“ Првото заседание на АСНОМ испратило и бројни поздрави од страна на Панко Брашнаров, меѓу кои и до мајор Дикенсон и мајор Сричка: „Среќен сум што можам во вашето лице да ги поздравам нашите големи сојузници: Америка и Англија, од името на нашето прво Антифашистичко

ДО ГОСПОДИН ФРАНКИН РУЗВЕЛТ, ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СОЕДИНЕНИТЕ
АМЕРИКАНСКИ ДРЖАВИ

По случај отварањето на првото заседание на Антифашиското
собрание на народното ослободување на Македонија, делегатите на македон-
донскиот народ испраќат на вас а преку вас и на народите на соединени-
те американски држави, својите борбени поздравни.
Македонскиот народ со големо одушевленије ги следи сјајни-

собрание на народното ослободување на Македонија. Молам ве да бидете толкователи на нашата признателност спрема народите на Англија и Америка за помошта што они ја дават во оружје и материјали, во заедничката ни борба против општиот непријател, германскиот фашизам и неговите сателити. Ние со удивелние гледаме на геројската борба на вашите народи и сметаме оти сојузот на сите слободољубиви народи во скоро време ќе донесе слобода а мир на напатеното човештво.“ Од името на американската и англиската воена мисија до Првото заседание на АСНОМ поздрав упатил мајорот Сричка. „Јас сакам да проговорам неколку думи од името на присутните американска и англиска воени мисии. Нас не многу весели што сме заедно со вас. Радуе не што можеме да ви пружиме што повеќе оружје и военен материјал за уништувањето на Хитлер и неговите помагачи. Големите и херојските

партизански борби во Југославија под водството на Маршал Тито, познати се на англискиот и американскиот народ. Исто така познато е оти македонскиот народ под водство на Главниот штаб на чело со генерал Апостолски, зима важно место во овие борби. И нашите народи водат борба на западниот и италијанскиот фронт а хиљадници аероплани учествуваат во борбите по сите фронтови и ги уништуваат германските градови. Во сојуз со Советска Русија ние секи ден сме поблизо до победата.“ Македонско-американските односи, покрај воено-политичката стратегиска компонента, имаат и голема хумана, човечка димензија. Постојат бројни раскажани и нераскажани примери за хуманоста од двете страни. Таков е случајот со урнатиот авион на Американското воено воздухопловство во близина на село Вратница-Тетовско на 26 август 1944 година. Уште од самиот

почеток, се знаело дека се работи за американски бомбардер од типот „B-24 Liberator“, кој се срушил по мисијата кај Плоешти, Романија. Материјалот со кој располагале истражувачите бил само еден стар весник, каде имало интервју со Македонец од Вратница кој им помогнал на некои американски пилоти. По неколку извршени интервјуа со селаните од Вратница, и по некои црковни записи се дознал датумот на инцидентот, 26 август 1944 година. Истрагата продолжила околу селото, со цел да се пронајдат остатоците од срушениот авион од пред 70 години. Десет дена подоцна, метал-детекторите започнале да јавуваат сигнал за присуство на метал под земјата. Биле откриени делови од авионот, еден од луѓето во групата, Мише Мисајловски, пронашол парче метал, мал диск, во форма на горен дел од лименка, но многу потешок материјал, како челик. Делот бил малце зачистен од земјата и

прашина на него, па успеале да ги прочитаат зборовите : Regulator Assembly... Охуген... AN-6022-1. Авионот бил пронајден. Подоцна, од собраните податоци, можело да се направи реконструкција на настанот. На 26 август 1944 година, 23-годишниот поручник Едвин Киселбах, се обидува да го контролира авионот и да го одржи во воздух, кој бил под притисок на силен непријателски оган. Неговиот копилот, поручникот Џон Едвардс, кој бил на неговата втора мисија, веќе бил тешко ранет од куршуми кои успеале да пенетрираат во авионот. Останатиот дел од тимот бил стациониран на пушкомитралезите кои се наоѓаат на средина и на опашката на самиот авион. Наредникот Вилијам Родис, Бал Турет и Вилис Стефенсон веќе биле загинали. Авионот полека паѓал накај високите ридови на Шар Планина. Киселбах успева да маневрира со авионот, додека Ричард Мек-Каули и наредник Херолд Викен гледале да ја олеснат тежината на авионот, така што ја отвориле подната врата од авионот и започнале да фрлаат багаж. Наредникот Брус Тутхил, ги отворил вратите за исфрлување на бомби и преку нив

фрлил голем дел муниција и опрема. Во тој момент, авионот бил погоден уште два пати од противавионската артилерија, така што авионот нагло почнал да се врти, по што Коблиц и Тутхил излетале од вратата за бомби. Останатите успеале да се извлекат скокајќи од авионот со падобран во моменти пред авионот да падне на земјата. По падот, во долниот дел од планината, Киселбах, Амбросини и Мек-Каули биле пресретнати од селаните и предупредени дека наскоро ќе бидат заробени од непријателските војници. Селаните ги нашле телата на Коблиц и Тутхил кои загинале од падот, додека телото на Викен не било пронајдено. Кога дошле непријателските војски и ги заробиле американските пилоти, селаните им ветице на пилотите дека ќе ги погребат нивните другари веднаш до локалната црква. По нивното заробување, тројцата биле однесени во затворот „Шумен“ во Бугарија. Наскоро, со доаѓањето на Црвената армија, настанала паника низ затворот, па тројцата успеале да избегаат и да се вратат назад во Италија, во базата од каде што тргнале на нивната мисија. Од таму тие биле префрлени во САД.

На гробиштата во селото Вратница денес се наоѓа спомен-обележје за загиналите американски воздухопловци и целиот екипаж во кое се вклесани зборовите: „Во спомен на екипажот на авионот „Наша љубов“ и благодарност до жителите на Вратница кои им помогнаа на преживеаните и ги погребваа нивните другари“

Што се однесува до Викен, во 1947 година, неговата фамилија била известена дека неговиот гроб бил пренесен од Вратница во Белград. Неговата причина за смртта сè уште претставува мистерија. На 8 јули 2013 г. беше објавено писмо во кое Киселбах ја има опишано целата случка од 26 август 1944 година. Писмото го оставил на неговата фамилија, кое со дозвола од неговата ќерка е соопштено во јавност. На гробиштата во селото Вратница денес се наоѓа спомен-обележје за загиналите американски воздухопловци и целиот екипаж на коешто се запишани зборовите: Во спомен на екипажот на авионот „Наша љубов“ и благодарност до жителите на Вратница кои им помогнаа на преживеаните и ги погребваа нивните другари. Во текот на 1944 година американската Канцеларија за стратегиски работи - ОСС, врз основа на известувањата од американските разузнавачи на теренот, под ознаката „тајно“ изготвила анализа „во однос на прашањето за југословенската федерација“. Во анализата, меѓу другото, стои и дека „Македонија дефинитивно не припаѓа кон српската страна“. „Етнички, национално, општествено, психолошки и историски, Македонците се разликуваат од Србите. Тие лингвистички повеќе се разликуваат од Србите отколку што се разликуваат Србите од Хрватите. Сепак, Македонците не се хомогена нација... Македонските Словени, најголемата етничка група, претставуваат едвај 30 отсто од целокупното население. Македонскиот национализам е многу неприроден. Тие се група народ поврзана со географскиот фактор, со слична општествена структура и историско минато. Тие не се формирани во цврста национална единица, но нивната независност, пред сè, се оправдува со фактот дека тие се разликуваат од сите соседни народи - не се Албанци, ниту Грци, ниту Бугари, ниту Срби, и тие имаат организирано силно движење за автономија во рамките на југословенската федерација“, се вели во анализата на американската служба.

д-р Александар Стојчев

Историја на конфликтите во Северна Кореја

Поради несогласувањето на победничките сили околу зоните на влијание и интерес со цел повторно владеење на обединета Кореја, изборите се одржуваат само во јужната зона под контрола на САД и под покровителство на Обединетите нации. Во 1948 година, основањето на независна Република Кореја било прогласено само на југ. Во меѓувреме, во северната зона окупирана од Советскиот Сојуз, била формирана корејска комунистичка влада и била создадена Демократската Народна Република Кореја. Борбата меѓу јужнокорејската влада, левичарските бунтовници и воената фракција ја разнишаа новоформираната земја од 1948 до 1950 година. Насилството се прошири низ Јужна Кореја, додека левичарските бунтовници се спротивставија на создавањето независна држава на Јужна Кореја. Кога избраната десничарска влада на Јужна Кореја под политичко водство на чело со Сингман Рее (Syngman Rhee), ја мобилизираа

Во текот на XIX век Јапонската Империја ја презела контролата над Кореја, која со векови била независна обединета земја. По поразот на Јапонија во Втората светска војна, владеењето на Корејскиот Полуостров беше поделен помеѓу Советскиот Сојуз и Соединетите Американски Држави

армијата со цел да го потисне бунтот на левичарските бунтовници со поддршка на американските војници, некои фракции на корејската војска одбија да ги почитуваат наредбите и се свртеа против владата. Во исто време, тензиите со Северна Кореја се зголемија. Двете влади на Корејскиот Полуостров инсистираа да се обединат во единствена влада. Спорадичните гранични судири на Севернокорејската народна армија се проширија со катастрофалниот конфликт кога во 1950 година Северна Кореја ја нападна Јужна Кореја. За време на конфликтот Јужна Кореја беше поддржана од страна на коалицијата предводена од САД, додека Северна Кореја беше воено поддржана од Советскиот Сојуз и Кина. Конфликтот

заврши во 1953 година со примирје, враќање на предвоената граница долж 38-тата паралела и воспоставување демилитаристичка зона помеѓу двете земји. Јужна Кореја го поддржа Јужен Виетнам во конфликт со Северен Виетнам од 1965 до 1975 година. Исто така, ја поддржуваше владата на Ирак во конфликтот кој започна во 2002/3 година.

Тензиите помеѓу САД и Северна Кореја ескалираат во текот на 2017 година, кога Северна Кореја практично ги демонстрира можностите на своите нуклеарни способности. Северна Кореја, предводена од Ким Јонг (Kim Jong-un), продолжува во овој временски период со континуиран развој на нуклеарното вооружување

и развојот на интерконтиненталните ракетни системи. Државниот секретар на САД, Рек Тилерсон (Rex Tillerson), јавно вели дека САД никогаш нема да ја прифатат Северна Кореја како држава која легално поседува нуклеарно вооружување. Агресивното однесување на Северна Кореја, преставено преку воени и сајбер-провокации кон САД, ескалираше со обострани конфронтации кои сериозно му се закануваат на Корејскиот Полуостров. Понатаму, оваа криза придонесе ООН да донесе резолуција за спроведување на економски санкции против режимот на владата, која сериозно се рефлектира и врз човековите права и слободи на граѓаните кои живеат во оваа држава. Во текот на септември 2017 година, Северна Кореја го извршила својот шести нуклеарен тест, односно нуклеарен тест со најмоќниот нуклеарен проектил со кој досега располага. Како и со претходните нуклеарни тестови во 2016 година, од страна на Северна Кореја се тврди дека развиле водороденска, односно термонуклеарен

проектил, кој понатаму ќе биде усовршуван преку континуиран развој на нуклеарната програма со способност да се направи посилно и поексплозивно нуклеарно вооружување. Од февруари 2017 година, Северна Кореја изврши вкупно шеснаесет ракетни тестови со вкупно дваесет и три (23) проектили, вклучувајќи го овде и ракетниот проектил кој може да носи нуклеарна боева глава. Четири од ракетните проектили имаа неуспешен пробен тест. Во почетокот на јули 2017 година, Северна Кореја извршува успешен прв пробен тест на интерконтинентален балистички проектил (ICBM). Три недели подоцна, Северна Кореја повторно тестира нуклеарен проектил ICBM, за кој експертите велат дека може да достигне до територијата на САД. Во текот на август 2017 година, разузнавачките служби на САД откриваат дека Северна Кореја е способна да го минимизира нуклеарното вооружување и истото ќе може да го собере во ракетен проектил за кое Северна

Кореја изврши тестирање уште во текот на март 2016 година. Во текот на ноември 2017 година, Северна Кореја го изврши првиот ракетен тест на голем невидлив проектил наречен „Хвасонг-15“ (ICBM Hwasong-15). Како и да е, Северна Кореја досега сè уште не демонстрирала дека нејзините нуклеарни проектили се во можност да ја пробијат атмосферската обвивка на Земјата. Како одговор на фреквентните ракетни тестови на Северна Кореја, САД инсталираше антиракетен систем во Јужна Кореја. Терминалот за одбрана на висока надморска височина (Terminal High Altitude Area Defense- THAAD) е лоциран во регионот на Сеонџи (Seongju) во Јужна Кореја, нешто повеќе од 200 километри од северната граница со Северна Кореја. САД, Јужна Кореја и Јапонија имаат спроведено унилатерални санкции против Северна Кореја, пред сè на ракетните системи и на програмата за развој на нуклеарното вооружување и нејзиното одобрување од страна на севернокорејската влада. Следејќи ја втората серија на

ракетни тестови во текот на август 2017 година, Советот за безбедност на ООН спроведува сет на санкции против Северна Кореја, фокусирајќи се на најважните обновливи извори на државата, како и на извозот и на санкциите за праќање работници надвор од земјата. Во ноември 2017 година, САД повторно ја враќаат Северна Кореја на листата на држави-спонзори на тероризмот, така што се спроведуваат дополнителни санкции кон оваа држава.

Северна Кореја или уште како што се нарекува Демократска Народна Република Кореја претставува држава која денес е изолирана од меѓународната јавност и се прокламира како потенцијален противник на нејзиниот јужен сосед, Јужна Кореја. Инволвираноста на САД во Корејскиот Полуостров води свои историски корени уште од почетокот на 1950 година или во раните години на Студената војна, во која САД ги поддржуваше силите на јужниот дел на Корејскиот Полуостров против комунистичкиот режим на северниот дел на Полуостровот кои, пак, воено беа поддржани од страна на Кина и на Советскиот Сојуз. Денес САД се посветени на одбраната на Јужна Кореја или позната како Република Кореја под покровителство на потпишаниот заеднички одбранбен договор помеѓу САД и Република Кореја. САД има распоредено околу 29.000 офицери и војници на Корејскиот Полуостров за оваа цел. Понатаму, воените трупи на САД, заедно со 630.000 војници и офицери на Јужна Кореја, се стационирани на демилитаризираната зона од една страна и околу 1,2 милиони војници од страна на Северна Кореја се распоредени од другата страна. Со ова границата помеѓу двете држави претставува една од најсилно вооружените граници во светот. ООН донесе серија на резолуции преку Советот за безбедност за рестрикција и забрана за производство на нуклеарно вооружување. Сепак,

Тензиите помеѓу САД и Северна Кореја ескалираат во текот на 2017 година, кога Северна Кореја практично ги демонстрира можностите на своите нуклеарни способности. Северна Кореја, предводена од Ким Јонг (Kim Jong-un), продолжува во овој временски период со континуиран развој на нуклеарното вооружување и развојот на интерконтиненталните ракетни системи

нуклеарната програма на Северна Кореја за производство на нуклеарни проектили со осиромашен ураниум е неизвесна поради противењето на севернокорејските власти на резолуциите на ООН. Според безбедносните агенции на САД, Северна Кореја има доволно плутониум за да произведе од 6-60 нуклеарни проектили со мал и среден дострел. Ако се направи рекапитулација до јули 2017 година, Северна Кореја направи нуклеарни тестови во: октомври 2006, мај 2009, февруари 2013, јануари 2016 и септември 2016 година. Нуклеарните тестови се случија во рамките на далечната планинска локација за тестирање во Пунггери (Punggye-gi), а траекторијата на дострел на нуклеарните проектили со секој извршен тест во континуитет расте. Покрај развојот на нуклеарната програма, Северна Кореја одржува и голема програма за истражување на ракетни системи и продолжува да ги тестира овие оружја и покрај резолуциите на Советот за безбедност на ОН кои го забрануваат ова однесување. Се верува дека Северна Кореја има илјада

проектили со различни способности и дострели, вклучувајќи ги ракетните системи: „Нодонг“ (Nodong) со дострел од 1,300 km; „Таеподонг“ - 1 (Taepodong-1) со дострел од 2,000 km; „Мусудан“ (Musudan) со дострел од 4,000 km; „Таеподонг -2“ (Taepodong-2) со дострел од 8,000 km.

Лидерот на Северна Кореја, Ким Јонг (Kim Jong-un), има цел да ги провоцира западноевропските демократии со неговото однесување преку производство на нуклеарно вооружување. Сето ова беше манифестирано преку истрелување на проектили кон севернојапонските острови преку границата на Јужна Кореја во август 2015 година, како и сајбер-нападите на американската кинематографска база „Sony Pictures“ во текот на декември 2014 година.

Лидерот на Северна Кореја, Ким Јонг, презеде решителни чекори кон консолидација на својата моќ преку разрешување на високи функционери, вклучувајќи ги и членовите на неговото семејство. Во февруари 2017 година, полубратот на Ким беше убиен со нервни агенси на аеродромот во Малезија. Северна Кореја ја негираше одговорноста за нападот. Постојат помеѓу 80.000 до 120.000 политички затвореници притворени во Северна Кореја. Оваа консолидација на моќта, Ким ја спроведува поради стравот од внатрешна политичка нестабилност и поради тоталитарност во процесот на спроведување на автохтони политички одлуки. Северна Кореја е нуклеарна сила со комплексни односи со Кина, така што внатрешната политичка нестабилност и односот кон соседните држави претставува закана за националната безбедност на САД. Континуираниот развој на нуклеарната програма и спроведувањето на нуклеарните тестови, претставуваат безбедносни ризици, од причина што истите би можеле да бидат искористени од страна на терористички организации за извршување на напади кон САД. Се проценува дека досега Северна Кореја има произведено 10-20 нуклеарни боеви глави и дека има фисионен материјал за околу 30-60 нуклеарни проектили, како и напредни програми за хемиско и биолошко оружје. Во изминатите неколку години Пјонгјанг го забрза темпото на тестирање на балистички ракети, а два пати во јули 2017 година тестираше и интерконтинентални балистички ракети (ICMB) кои се способни да стигнат до копното на САД. Северна Кореја се повлече од Договорот за непролиферација на нуклеарното оружје (NPT) во 2003 година. Почнувајќи од 2006 година, Советот за безбедност на ОН донесе неколку резолуции со кои се бара Северна Кореја да ги прекине

своите нуклеарни и ракетни активности, наметнувајќи му санкции на Пјонгјанг кои треба да ги почитува. Сите се сеопфатно содржани во Резолуцијата бр. 2087 од јануари 2013 година, во која, покрај другото, се вели дека доколку не се спроведуваат санкциите од Резолуцијата на ООН, се дава потполна согласност да се дејствува во согласност со Поглавјето VII (Chapter VII) и членот 41(article 41) од Повелбата на ООН.

Во текот на 8-9 јуни 2018 година се одржа лидерска средба помеѓу членовите на Г-7 во Квебек, Канада. На оваа лидерска средба заклучокот беше во насока на споделување на вредности на демократија, слобода, почитување на човековите права и посветеност кон подобрување на меѓународните односи. Во 28-те точки од Заклучното комунике на самитот на лидерите на Г-7 поважни теми за кои се донесоа заеднички заклучоци за идно поефикасно дејствување беа: посветеност кон почиста животна средина (чиста околина, воздух и вода), стратегија за долгорочен економски развој и

соработка со цел да се достигне колективен економски просперитет, воспоставување на ефикасен целосно дигитализиран даночен систем до 2020 година, согласно заклучоците од Г-20 самитот во Хамбург, воспоставување ефикасен меѓународен трговски систем кој ќе креира константен економски раст и креирање на нови работни места, креирање на современа информатичка технологија за заштита од сајбер-напади, поддршка на заложбите на Светската здравствена организација околу справување со пандемските видови на заболувања чии цели целосно практично треба да се реализираат до 2030 година, развој на вештачката интелигенција, подобрување на родовата рамноправност, борба против глобалниот тероризам во согласност со заклучоците на Париската конференција од 25-26 април 2018 година, преговори со Северна Кореја за целосна денуклеаризација, преговори со Русија за почитување на меѓународните облигациони договори за почитување на обврските

како член на Советот за безбедност на ООН, препораки за решавање на конфликтите во источниот и во јужниот дел на Кинеското Море, повик до Иран за стопирање и деоперационализација на современата ракетна програма во согласност со Резолуцијата на ООН 223, предлози за надминување на Израелско-палестинскиот конфликт, унапредување на капацитетите на Агендата на Африканската унија 2063 за подобро справување и превенција на кризи и конфликти и зајакнување на демократските капацитети. Беа дадени и предлози за унапредување на демократските вредности во Либија, мерки за унапредување на човечкото здравје преку „G7 Ocean Plastics Charter“ и лидерите на: Канада, Франција, Германија, Италија, Обединетото кралство и Европската унија. Во контекст на горенаведеното, претседателот на САД Доналд Трамп и на Северна Кореја Ким Јонг на 12 јуни 2018 година одржаа историски самит во Сингапур. Претседателот Трамп и Ким Јонг дадоа сеопфатни гледишта и констатации во врска со новите односи помеѓу САД и Северна Кореја со цел градење на долготраен мир и економска соработка помеѓу двете земји. Меѓу другото, претседателот Трамп ѝ даде безбедносна гаранција на Северна Кореја доколку претседателот Ким Јонг се согласи на комплетна денуклеаризација на Корејскиот Полуостров. Договорот помеѓу двете држави се потпира на следниве основи:

1. САД и Северна Кореја се посветија на воспоставување на нови и пријателски односи помеѓу двете држави во насока на желбата на двата народи за долготраен мир и просперитет.
2. САД и Северна Кореја со здружени заложби се посветуваат на градење на долготраен мир и просперитет на Корејскиот Полуостров.
3. Потврдувајќи ја Декларацијата од 27 април 2018 година во Панмуњ, Северна Кореја се обврзува да работи кон целосна денуклеаризација на Корејскиот Полуостров.
4. САД и Северна Кореја заеднички се посветуваат кон процесот на поефикасна денуклеаризација на Корејскиот Полуостров.

Овој историски и епохален самит помеѓу лидерите на двете земји претставува настан кој ја просветли современата регионална историја во изминативе децении и претставува голем исчекор кон нови средби помеѓу претседателите и државните секретари на САД Мајк Помпео и на Северна Кореја, во насока на имплементација на договорот од неодамнешниот самит на лидерите.

д-р Андреј Илиев

Изгубени во транзицијата

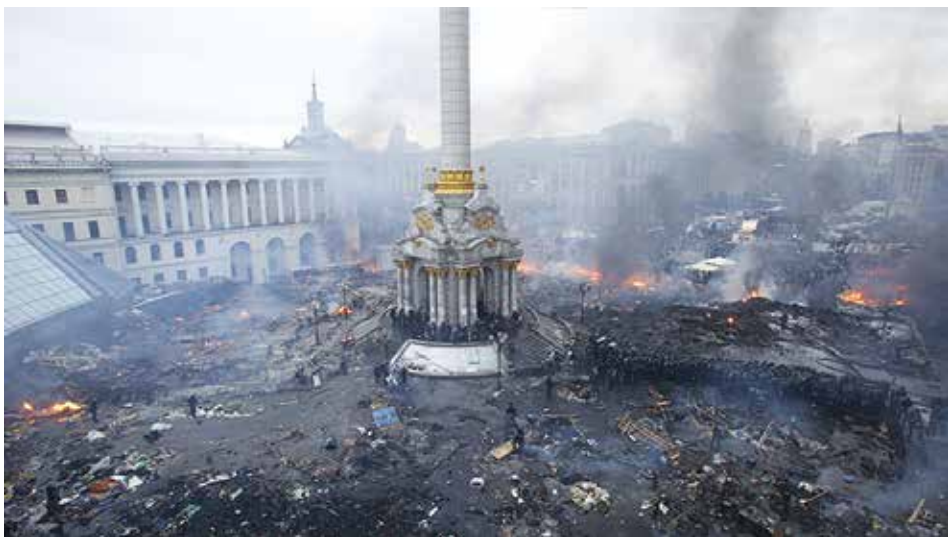
На 1 мај 2004 година, кон Европската унија се приклучуват водечките земји на поранешниот Социјалистички блок - Полска, Унгарија, Чешка, Словачка и Словенија - како и балтичките држави и поранешните советски републики Естонија, Латвија и Литванија. Овие земји веќе се членки на НАТО. Непосредно пред украинската Портокалова револуција во есента 2004 година, источната граница на ЕУ е пренасочена на исток. Проширувањето на Европската унија на Исток понекогаш премногу оптимистички наречено „повторно обединување на Европа“, ги изостави Белорусија, Молдавија и Украина вон ЕУ. Во исто време, како што забележува Тони Џад во 1996 година, идејата за проширување на ЕУ под еднакви услови

е промовирана во ситуација кога Унијата не е во состојба реално да им ветува на своите постоечки членови безбедна и просперитетна иднина како што било порано. Ова влијае на јавното расположение десет години подоцна, кога ЕУ се соочува со длабока структурна криза. Дали мирната и неуспешна Портокалова револуција од 2004 година е задоцнето надоврзување со револуциите од 1989 година? Ако е така, тоа се случува во сосема поинаков геополитички контекст, кога ЕУ веќе е „доволно голема“. Во почетокот на осумдесеттите години, движењето во Полска, „Солидарност“ во Западна Германија, се перципира како загрозување на политиката на Вили Бранд и претставува пример на полски недостаток на реализам. Но, почнувајќи

Проширувањето на Европската унија на Исток понекогаш премногу оптимистички наречено „повторно обединување на Европа“, ги изостави Белорусија, Молдавија и Украина вон ЕУ. Во исто време идејата за проширување на ЕУ под еднакви услови е промовирана во ситуација кога Унијата не е во состојба реално да им ветува на своите постоечки членови безбедна и просперитетна иднина како што било порано. Ова влијае на јавното расположение десет години подоцна, кога ЕУ се соочува со длабока структурна криза

од 1989 година, интеграцијата на Полска во ЕУ и во НАТО никогаш не била доведена под знак прашалник. Приказната за Украина се одвива многу поинаку. Дури и по Портокаловата револуција, ЕУ не сака да ѝ вети на Украина перспектива за интеграција, макар и симболично. Ова ги обесхрабрува украинските елити да започнат длабоки реформи и да го намалат нивниот капацитет, како и да ја замислат геополитичката иднина на земјата. Во 2010 година Виктор Јанукович, чија нелегитимна победа на претходните претседателски избори во 2004 година ја предизвикува Портокаловата револуција, е избран за претседател, но овојпат во согласност со демократските процедури.

ЕУ во меѓувреме паѓа во длабока криза, ја губи својата желба за проширување и чувството за нејзината мисија. Ова несовпаѓање меѓу очекувањата и реалноста се рефлектира во фактот што луѓето на Мајдан загинаа мавтајќи со знамињата на ЕУ како симболи на слободата, додека за сè поголем број граѓани на ЕУ, истото знаме беше симбол на неефикасна бирократија. Како, тогаш, може да го дефинираме Мајдан? Како да се разбере неговиот барем делумен успех во компензација на неефикасна држава преку мобилизирање на граѓанското општество? Како да се справиме со феноменот на самоорганизација на луѓето? Иља Герасимов го опишува Мајдан како постколонијална револуција фокусирана на формулирање и промовирање на нови заеднички вредности – „суш-

тински креативен чин на позитивно самоопределување, што во голема мера ја релативизира важноста на надворешните политички влијанија (без разлика дали се заканува или охрабрува)». Не помалку важно е дека Мајдан промовира инклузивно толкување на украинскиот идентитет и политичка лојалност, неограничено на етничка припадност или јазик. Мајдан даде и продолжува да им дава на граѓаните на ЕУ двојна можност: од една страна, да се потсети и да ги оживее скоро заборавените вредности врз кои е изградена Европската унија. Од друга страна, да се учат лекции од граѓанскиот ангажман што се појави таму каде што државата не успеа. Со оглед на бегалската криза, особено е импресивна солидарноста што долго време по мајдан сè уште се постои и Украина ја покажува кон своите 1,7 милиони внатрешно раселени лица.

Во периодот помеѓу 1991 и 2013 година, политичкиот развој во Украина е релативно мирен. На пример, никој не е убиен за време на масовните политички протести од 2004 година. Меѓутоа, во револуцијата на Мајдан во 2014 г., конфронтацијата меѓу демонстрантите и властите станува насилна. Лидерите на мајдан не се подготвени дека Русија ќе се вмеша во Крим и за анексија на полуостровот. Тие, исто така, не се свесни за опасноста од дестабилизација во делови од регионот Донецк и Луганск, каде што украинската држава го губи монополот врз насилството уште во пролетта 2014

година. Војната во Донбас е предизвикана од комбинација на фактори: „неутрална позиција“ на локалните елити со блиски врски со режимот на Јанукович, грешките и промашувањата на постмајданската киевска влада и руската интервенција. Војната во Украина го означува моментот кога новиот светски поредок, создаден во 1989 година, е соочен со сили кои ги оспоруваат либералните вредности што го поткрепуваат. Луѓето масовно почнуваат отворено да ги искажуваат своите стравови од глобализираниот свет со неговите миграциони текови, отворени граници и отворени пазари. Недоверливи на ненационални идентитети и институции, тие се враќаат на нацијата како затворена, етнички дефинирана заедница. Тоа кажува дека ЕУ не успеа да воспостави

за процесот на градењето на нацијата во Европа по 1945 година. Се чини дека Украина, како задоцнета е директно погодена од кризата на ЕУ и политичката парализа што ја предизвика истата. Дали тоа значи дека Украина ќе биде земја-посредник меѓу ЕУ и Русија (без разлика дали тоа го нарекуваме „сива зона“ или „мост“)? Дали украинската национална митологија ќе биде принудена повторно да се замисли без „враќање во Европа“, особено во време на војна и на економски тешкотии и дали е неизбежно зголемување на радикализацијата и на популизмот? И обратно: што ќе загуби Европа со губење на Украина? Поголема (во однос на територијата) од која било друга земја-членка на ЕУ, Украина е пример за разновидно и хетерогено општество кое

да понуди многу можности за повторно размислување за културна, верска и јазична хетерогеност на европско ниво. Наместо тоа, земјата остана простор за проектирање на идеолошки преференци. Очигледниот недостаток на емпатија кон Украина од страна на Западна Европа се чини дека е некако поврзан со незаинтересираноста во нејзините особености. Украина може да се опише како преголема, премногу сложена, премногу блиска до Русија, и географски и историски. На Украина често (и сè уште) ѝ се негира правота да постои. И, сепак, преживува - и покрај „руската пролет“ и длабоките економски проблеми, и покрај енергетската зависност и слабата држава. Чудото поврзано со опстанокот на Украина треба сериозно да се проучува. За да се

консензус меѓу своите членови во една заедничка бегалска политика. Што значи кризата со ЕУ за Украина? И двата Мајдана (Maidans), во 2004 и 2013-14 година, во голема мера се потпираа на Европа како симбол и гарант на либералните вредности. Меѓутоа, ниту Украина не доби јасна перспектива за интеграција во ЕУ како онаа што им беше понудена на поранешните социјалистички земји, што придонесе за модернизација на нивната инфраструктура и општества. Истата, пак, им се придружи на „старите“ членки на ЕУ и на нејзините претходни организации: Алијансата беше од клучно значење

досега не успеа да се објасни на надворешниот свет. Во говорот за Украина во голема мера доминираат стереотипите како „судир на цивилизации“, „длабоки поделби“ и „граѓанска војна“. Меѓутоа, културната разновидност може да се гледа како предност. Украина наликува на цинковска лабораторија. Плуралистичко и хибридно постсоветско општество кое не може да се сведе на швајцарски или белгиски модел; идејата за Украина како политичка нација; ситуационен билингвализам и ситуационен национализам – сите овие карактеристики може да се забележат во Украина. Земјата може

стори тоа, би требало внимателно да се разгледаат структурите и институциите (често неформални), кои го одржуваат украинското општество заедно, а кои се чини дека се послини дури и од револуциите на Maidan. Посто надеж дека таквата анализа може да ја извади дискусијата од бесмислената дихотомија помеѓу апокалипсата и самозадоволството.

м-р Билјана Поповска
(адаптирано од Андреј Портнов, види на
<http://www.eurozine.com/lost-in-transition-ukraine-and-europe-since-1989/>)

Специјалец и параглајдерист

Не е тајна дека македонските специјалци се врвни професионалци во својата работата, но можеби малкумина знаат дека тие се длабоко посветени и на нивните соништа и амбиции кои ги имаат во цивилниот дел од животот. Многумина од нив се врвни атлетичари, планинари, падобранци, параглајдеристи... Потполковникот Ментор Саити е еден таков припадник. Тој е дел од Полкот за специјални операции веќе 15 години, својата војничка кариера ја започнува во 2002 година во касарната во Тетово, а од 2003 година својата кариера ја продолжува во Ренџерскиот баталјон од каде после 14 години е поставен во командата на Полкот за специјални операции. Но, особено интересна е неговата посветеност кон летањето со параглајдер. Желбата за летање со параглајдер започнува во далечната 1994 година кога после гледање на една емисија посветена на параглајдерството, Ментор одлучува дека тоа е хобито со кое сака да се занимава и да го исполни своето слободно време. За него летањето со параглајдер е местото каде ќе најде мир и задоволство. За жал овој негов сон во деведесеттите години беше тежок за остварување пореди самиот факт дека овој вид на спорт во тој период не беше доволно развиен во западна Македонија,

а особено не во Гостивар од каде што потекнува Ментор. Но кога се има желба сè е можно да се оствари. Упорноста на крај вродува со плод и во 2004 година тој започнува со часови за летање со параглајдер во параглајдерскиот клуб „Љуботен“ од Тетово под водство на Ванчо Филковски. Веќе во 2005 година Ментор Саити започнува со самостојно летање. Како човек кој е посветен на своето хоби кое го исполнува, Ментор не застанува овде и продолжува да се надградува, така што во периодот кој следи по првите самостојни летови ги поминува сите можни дисциплини во параглајдерството и достигнува до врвот т.е. летање со моторен параглајдер или моторното параглајдерство за што и станува инструктор. Со цел да се надгради што е можно повеќе, учествува на натпревари во земјата и во странство во прецизно летање. Во својата летачка кариера досега има летано преку 1500 часови, најдолгиот лет му изнесува 4 часа и триесет минути, додека највисоката точка до која има летано изнесува 3530 метри. Почен од искуството и потешкотиите кои ги имал во своите почетоци - немање на доволно параглајдинг-клубови, во 2009 година Ментор го отвора својот параглајдинг-клуб „Кондор“. Амбициите на овој љубител на адреналин и екстремни спортови не застанува тука, туку во

2012 година започнува со организација на параглајдинг-натпревар „Маврово open“. До 2018 година на овој натпревар продефилираа и се натпреваруваа многу параглајдеристи од земјата и од странство, а нивниот број од година во година е сè поголем. На пример, за илустрација, годинава учествуваа 40-50 натпреварувачи од 7 држави. Ментор Саити со клубот „Кондор“ соработува со другите клубови во Република Македонија, како што се „Љуботен“, „Делта Прилеп“, „Скај рајдерс“, Школото за екстремни спортови „Букефал“, но и со параглајдинг-клубовите од Србија, Албанија, Косово, Грција итн. Идните планови на овој амбициозен офицер и параглајдерист, воден од мислата дека спортот не познава граници и го зближува народот, се во иднина да се прошири параглајдерството како спорт во Република Македонија, а воедно да се организира и светско првенство во акролетање. Благодарение на позитивниот став и пријателството кое се шири со параглајдерството и зближувањето без разлика на вера и нација, овие амбиции изгледаат достижни, притоа напоменувајќи дека без безрезервната поддршка од семејството и разбирањето од колегите, не би успеал да биде во овој спорт каде што е сега.

Златко Блажески

Го враќа сјајот на древните мозаици

Камче по камче со многу труд, трпение и љубов, со часови, денови, месеци и години, Драган Верговски напорно работи на конзервација на прекрасните древни мозаици. Тој само во Стоби има конзервирано околу 500 метри квадратни мозаици. Во 1992 година работел на конзервација на најголемиот мозаик во Епископската базилика, кој е еден од најстарите мозаици во Стоби и изнесува околу 150 метри квадратни, а на него се претставени разни геометриски форми, како и претстава на кантарот и на птици. Мозаикот бил добро сочуван, но подлогата била лоша, па под негово раководство мозаикот камче по камче одново бил составен на алуминиумско саќе, што е негов изум. „Алуминиумското саќе не дозволува трулење на мозаикот, отпорно е на удари, на студ и сонце. Тој е единствен мозаик во Македонија кој е поставен на метална конструкција“, потенцира Драган. Драган Верговски во Стоби работи од 1969 година, најпрво како надворешен соработник, а од 1978 година и професионално по вработувањето во Републичкиот завод

Драган Верговски-Алпи е академски сликар, член на ДЛУМ. Бил конзерватор-советник во пензија во Републичкиот завод за заштита на спомениците. За своите речиси 50 години работа, конзервирал повеќе стотици метри квадратни од мозаиците во древните антички градови во земјава и воедно врши конзервација и фрескоживописи по македонските цркви. Најмногу работел на мозаиците во Стоби, во Хераклеа, Баргала, Охрид, во Струга, во селото Октиси работел на мозаик на црквата „Св. Никола“ каде има базилика, мозаикот е конзервиран изваден и изложен во Домот на Миладиновци во Струга

за заштита на споменици. Тој во Стоби е сите овие години по два, три, или четири месеци годишно, во зависност колку ќе се побараат проекти од Министерството за култура.

- Јас не сум првиот конзерватор во земјава, но сум еден од малкуте. Моите колеги од кои учев за реставрација на мозаиците речиси сите се починати. Момчило Петровски ме зема во неговата екипа за конзервација кога имав 18 години. Тогаш бевме само пет конзерватори кои секоја година работевме во Стоби по три-четири месеци. Јас тогаш имав само средно образование, а потоа завршив Ликовна академија, па се вработив во Републичкиот завод за заштита на споменици на проблематиката мозаик. Верговски не потсетува дека пред многу векови некој макотрпно работел на изработка на прекрасните шарени мозаици во Стоби и во другите древни антички градови на територијата на Македонија и според него сега е жално сето тоа да пропадне. Мозаиците ги краселе величествените палати на богатите, на базиликата и другите јавни објекти.- Затоа јас во својата

секојдневна работа настојувам сето тоа да се заштити и така да остане за идните поколенија, потенцира Драган.

Мозаикот треба да се сочува во изворна форма

- На мозаикот нема додавања, дозволени се само мали интервенции- реконструкции. На пример, ако недостасуваат десетина камчиња, можат да се вратат. Инаку материјалите ги наоѓам во природата, исто како што ги барале и древните мајстори. Заедно со колегите настојуваме да бидат исти како порано, реконструирани со тогашниот вид на малтер и исклучиво се работи со варов малтер и толчена цигла, песок и вар, појасни Драган.

Македонија има малку кадар за конзервација на мозаици, но и на фрескосликарство

Верговски веќе трета години е во пензија, но поради немање доволно кадар сè уште работи во Стоби и на младите им го пренесува тешкиот занает. -Ова е професија што во која било земја е ценета и платена. За жал во Р. Македонија е многу слабо платена и може да опстојува само ако некој тоа го работи заради љубов, потенцира Верговски. Воедно, појаснува дека на Факултетот за ликовна уметност во Скопје, во трета и четврта година, студентите слушаат конзервација и реставрација само две години. - Тие го учат теоретскиот дел, но многу малку одат на практична работа. Многу од моите колеги воделе екипи, а и јас долги години сум водел екипи, но за жал од тој кадар многу малку професионално е вработен. Сите млади конзерватори, по обуката, наместо да останат на работа по нашите локалитети, одат да работат во странство, појаснува Верговски.

Драган Верговски како сликар е инспириран од конзервацијата на мозаиците

Народниот музеј од Велес во Ликовниот салон на 26 април годинава ја отвори

изложбата на слики на Драган Верговски-Алпи, насловена како „Ликовни записи, акрил, мотиви од реката Црна, Вардар и Стоби“, акрилни флеку на платно и алуминиумско саке. На изложбата беа претставени 33 дела во мал формат, инспирирани од локалитетот-античкиот град Стоби, реката Црна и реката Вардар, а уметникот и конзерватор сите ги насликал во Стоби, каде и работи на конзервација и репарација на мозаиците на локалитетот во обид да ги доближи до нивниот некогашен изглед и во тоа одлично успева, велат критичарите на уметноста. Делата се работени во 2017 година, во слободното време кога слика пејсажи; железничката станица, мостовите, ридишта, самото Стоби, потоа главната преокупација, реставрација и конзервација на подниот мозаик на крстилницата на старата епископска базилика во античкиот локалитет. Драган Верговски-Алпи ни појасни дека работи на платно, на картон и на алуминиумско саке, материјали со кои работи на конзервација на мозаиците. - Догодина правам јубилеј, 50 години конзервација во Стоби, исклучиво на мозаици. Сликите ги работам после работното време или за викендите кога останувам во Стоби, што е инспирација за моите дела. Ја сликам сликата заедно со хартиени траки, а по завршувањето на сликата ги вадам траките и ги редам една до друга и на крај извлекувам линија како цртеж, а потоа се реже со скалпер и се вади хартијата и останува белината од позадината. Оваа техника никаде не сум ја видел туку е моја инспирација и мој изум, со гордост вели Верговски.

Ако сакате да ја видите неговата работа на конзервација на мозаиците и можеби на терен да го сретнете овој врвен уметник и реставратор, ова лето задолжително посетете го археолошкиот локалитет Стоби и ќе бидете воодушевени од древната убавина со нов сјај.

Антоанела Димитријевска

„Коренгал“

Некои од вас можеби се сеќаваат на документарниот филм „Рестрепо“, кандидат за наградата Оскар за најдобар документарен филм во 2011 година, за кој пишувавме неколку години наназад. Овој филм зборуваше за пристигнувањето на една единица во борбеното упориште во долината Коренгал во Авганистан, кое подоцна ќе биде наречено Рестрепо, а документарниот филм „Коренгал“, пак, за кој ќе зборуваме во овој број на „Штит“, е еден вид продолжение на „Рестрепо“ кој повторно се навраќа на американските војници стационирани во најопасното место во светот. Филмот на фоторепортерот Тим Хетерингтон, кој е снимен во периодот од 2007 до 2008 година, излегува во јавност дури во 2014 година, четири години по неговиот претходник и три години по смртта на неговиот автор. Во филмот гледаме осврт на животот на војниците кои деновите ги поминуваат на

ова опасно место, нивните психолошки состојби, стравови, дилеми и цената која ја платиле за нивната служба, но и одговор на прашањето зошто би се вратиле повторно на место кое е блиску до пеколот. Снимен во чист документаристички стил, со автентични снимки од долината за која се зборува, со вистинските војници кои биле таму на служба како главни протагонисти, но и со студиски сведоштва на истите по завршувањето на должноста, „Коренгал“ е вистински историски документ.

Најопасното место на светот

Во времето кога сите очи од цел свет беа вперени кон конфликтот во Авганистан, долината Коренгал, во оваа планинска земја, важеше за најсмртоносното место на светот. Во височините на планинските масиви, над долината, се издигнува военото упориште „Рестрепо“, со капацитет да смести 15-20 војници, кое бесрамно им

пркоси на Талибанците под чија контрола е овој регион. Војниците тука се менуваат на секои 15 месеци, но тоа се чини дека се најдолгите месеци во нивните животи. Тие мораат да најдат начин да преживеат за време на службата, нешто што звучи едноставно, но секојдневието во оваа долина успева доволно да ја искомплицира таа цел. Некои денови нападите врз овие војници се целодневни, континуирани. Врз нив понекогаш се истура дожд од куршуми кој дотолку ги приклештува што не можат да се помрднат од место. Дали чувствуваат страв? Во сведоштвата на војниците пред камерата, тие признаваат со комплетна искреност дека при напад, невозможно е човек да не се плаши за сопствениот живот и во таква ситуација ниеден претходен тренинг не може да помогне. Цел живот човек да се подготвува за таков момент, ќе биде бесполезно. На што мислат војниците кога летаат куршуми

околу нив, што им се врти во главата? Еден од војниците во неговиот исказ пред камерите на Хетерингтон вели: „Во 3 минути напад, околу 100 пати ги скенирам сите војници – дали се во ред, дали им треба вода, дали им фали муниција... Постојана грижа, но и сомничавост и претпазливост – тоа ја чува главата на раменици. Секој камен, дупка, стебло, кое изгледа малку чудно, може да биде предмет на сомнеж и преиспитување. Ова се само две од многу прашања поврзани за војната на кои одговараат главните протагонисти, а низ кои ги откриваме и нивните лични приказни – кои се, од каде потекнуваат и што оставиле зад себе, како и зошто дошле овде, во ова исклучително ризично место.

Соборци, но и доживотни браќа

Затворени во монтажа куќарка од иверица, без струја и техничка вода, војниците мораат да научат „Рестрепо“ да го гледаат како свое живеалиште. Иако небезбедно, за нив тоа е најбезбедното место на кое може да бидат во долината, налик на дом. Во тие неколку квадратни метри се градат пријателства, или поточно кажано – братства кои траат цел живот и кои се подлабоки од кој било друг меѓучовечки однос. „Не го правам ова за мојата земја, за почести и одликувања,“ ќе рече еден од војниците во документарниот филм. „Не ми е гајле другите што ќе кажат, јас сум овде затоа што ми се важни луѓето околу мене и знам дека им треба мојата помош. Да го извлечеш од оган другарот во неволја, да го жртвувааш сопствениот живот за друг – тоа е вистинско херојство и храброст.“ А тоа не се заборава, туку се чува цел живот – оној кој ти чувал

грб, оној кому му чуваш грб, тие остануваат засекогаш.

Патролите во Коренгал се исклучително опасни, но и седењето во базата е неподносливо досадно. Понекогаш и самите војници посакуваат напад за да ја надминат досадата, да се случува нешто. А, токму досадата е тоа кое ги зближило толку. Затворени заедно во тесните простории, се споделуваат интимни приказни за себе, се тргнува завесата од сопствената душа и ставови.

Барање на одговори

Коренгал е долина која беше посебно важна затоа што значеше разнишување на талибанската превласт во тој регион. Непријателот е добро подготвен и истрениран, поседува голем арсенал на оружје и постоењето на ова гнездо на американски војници за нив е неприфатливо. Набрзо почнува да патува глас за подготовка на напад на упориштето „Рестрепо.“ Војниците да не знаат кога навистина ќе се случи, а да очекуваат опасност која веројатно ќе покоси многумина, а тоа произведува исчекување,

анксиозност и постојан притисок кај војниците.

„Војната е некое зло во тебе, убиваш луѓе и сите ти велат дека тоа е правилно, но ти не се чувствуваш така. Но, потоа се присетуваш дека секој убиен човек е можеби токму тој кој ќе те убиеше тебе или некој од твоите пријатели и дека тоа било правилната одлука,“ се вели во интервјуата. Од другата страна, на нишанот не стојат авганистански селани и земјоделци, туку тренирани борци со модерно оружје. Талибанците имаат и уште

една голема предност, а тоа е дека го познаваат теренот многу подобро од новоодојденците.

„Коренгал“ се базира на искази кои се всушност сведоштва на една група војници кои го отслужиле рокот во базата „Рестрепо“ и кои пред камера се присетуваат на детали од нивната служба во планинските сртови на Авганистан, како на добрите, така и на лошите моменти. Хетерингтон бара одговори на многу прашања во неговите интервјуа, но наоѓа само одговор на дел од нив. Идејата е овој филм да ја прикаже комплексноста на воените искуства на војниците и притоа се обидува да одговори на прашањата:

Како се појавува стравот? Што е храброста? Што значи да си дојдеш дома после војна? Колку луѓе загинале бранејќи ја нивната дефиниција за слобода... Ако „Рестрепо“ е филм за момчиња кои допрва треба да станат мажи, неговиот наследник „Коренгал“ покажува како тие мажи, од странци еден кон друг, брзо стануваат семејство. Овој документарец на магнатот Нетфликс фрла светло на мотивациите, на искуствата, на одлуките на овие војници кои ги донеле тука, а не на нивната воена тежина и искуства, односно, на човекот, не на војникот во човекот.

Елена Ѓорѓиевска

Режија: Sebastian Junger

Улоги: LaMonta Caldwell, Miguel Cortez, Stephen Gillespie

Кинематографија: Tim Hetherington, Sebastian Junger

Музика: Marty Beller

Земја: САД

Времетраење: 84 минути

Година: 2014

Награди: „Little Rock Film Festival“, победник за најдобар филм.

Село Тресонче – најстаро мијачко село

Мијачките села се едни од најубавите во регионот, меѓу нив е и селото Тресонче. Тоа е едно од најстарите села во Република Македонија. Неговото име најнапред било Старо Село. Се наоѓа во срцето на планината Бистра, во западна Македонија, а е распослано по левата и десната страна на Тресонечка или Мала Река. Селото се наоѓа на 1.050 метри надморска височина, а било распоредено во 14 маала. Името означува место што се тресе, калливо место, односно река во која водата треска, скока, планинска брза река. Мала Река, како лева притока на реката Радика, извира во близина на селото Тресонче, па затоа и крајот се вика малорекански. Тука се и селата Лазарополе, Галичник, Гари, Осој, Росоки, Селце и Сушица, познати како типично мијачки населби. Низ историјата се споменува како дервенџиско село,

а неговите главатари неколкупати се среќавале со турските султани во Цариград.

Тоа е село од каде се родиле и се уште се раѓаат уметници, зографи, копаничари, свештеници, монаси, кеаи, сточари, министри, академици, сидари, дервенџии и градоначалници, село на над 50 лекари, доктори на науки, магистри, книжевници, филолози, новинари, писатели, комунисти и демократи, значајни архитекти, правници, економисти, учители, војводи и трговци, но и село на печалбари и на жени кои разбојниците секојдневно ги завивале во црно.

Чудесните тресончани ги наоѓаме запишани на најсветлите, но и на најтемните страници од македонската и од светската историја, потпишани под балканските иконостаси, на страниците од историјата на Октомвриската револуција во Русија и на челичните

сидови на потонатиот „Титаник“ длабоко во Атлантикот...

На четири километри источно од селото, во долината на Тресонечка Река, се наоѓа најубавиот пештерски систем Алилица. Составен е од Долна и Горна Алилица, поврзани со вертикален канал, и тука се наоѓаат единствените пештерски украси „висирози“. Горна Алилица е сува пештера, каде што се откриени траги од пештерска мечка, а за долната е карактеристично воден тек, водопад и две мали езера. Над овој пештерски систем се изворите на Тресонечка Река, каде што се наоѓаат 12 водопади, малку се познати само од причина што се достапни. По патот до селото Тресонче на Мала Река има еден мост што го викаат Елен Скок, кој Марко Цепенков го спомнува во своите „Преданија“, и е нова атракција за странските туристи во Македонија.

Кристина Илиевска

Убавините на Македонија

